Juni 2008 - 22. årgang

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

TILSLUTTET
NORGES HANDIKAPFORBUND

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

Besøksadresse:
Schweigaards gate 12
Postadresse:
Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo
Telefon 24 10 24 00 / 25 36
Telefaks 24 10 24 99
E-post helseskader@nhf.no

Kontaktperson i NHF:
Ellen Trondsen

A.L.Fs internettside: www.alfnorge.no

Ansvarlig redaktør: A.L.Fs hovedstyre

Layout: Torill Older

Trykk: Allservice AS

Forsidefoto: Jan Arne Dammen

A.L.Fs hovedstyre:
Leder:
Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon 38 26 11 65 / Mobil 91 30 88 73
Telefaks 38 26 55 62
E-post: kr-hil@frisurf.no

Nestleder:
Oddvar Petersen
Bertramjordet 22, 1251 Oslo
Telefon 24 10 25 36 (kl 10 - 15)
Mobil 45 01 80 65
Telefaks 24 10 24 99
E-post: helseskader@nhf.no
oddvar.petersen@getmail.no

Styremedlemmer:
Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon 71 26 50 82 / Mobil 99 74 66 72
Telefaks 71 26 50 82
E-post: frode@alfnorge.no

Jens Olav Solli
Gamle Sandvigs vei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon 37 01 11 25 / Mobil 90 60 12 33
E-post: jensolli@start.no

Geir Werner
Norderhovgt. 34, 0654 Oslo
Mobil 92 82 06 75
E-post: oslogolf@yahoo.no

Varamedlemmer:
Jan Bjørn Isaachsn
Volkedalsv. 43, 4513 Mandal
Telefon 38 26 25 87 / Mobil 99 26 25 87
E-post: isaach@online.no

Marit Rokkones
Mariannestien 2 , 7105 Statsbygd
Telefon 73 85 22 55 / Mobil 90 56 97 18
E-post: marokko@online.no

Jan Terje Biktjørn
4480 Kvinesdal
Telefon 38 35 45 65
E-post: jan.bik@c2i.net

Jan Erik Tandberg
Næpetrøv. 11, 4790 Lillesand
Telefon 37 27 16 47 / Mobil 91 53 63 59
E-post: je-tan@online.no

Svein Bedin
Heggli, 7600 Levanger
Telefon 74 09 58 28 / Mobil 95 15 64 81
E-post: sve-bedi@online.no

Innhold

Kandidater til A.L.Fs ærespris 2009	5
Yrkeserstatningssaker – helserelatert påvirkning i arbeid	6
A.L.F Veiledning - i fremdrift!	7
Risiko fra toksisk gass i landbruket kan reduseres	9
Ingen kan hjelpe alle	10
Myalgisk encefalopati – ME	12
Kontroversielt tema	14
Informasjon fra Hovedstyret	16
Likemannsbåten	17
A.L.F hjelper deg . . .	18
Løsemiddelskadet: En sykdom eller en tilstand?	20
Avvikling av kurs - en ny vri!	24
Nytt fra lokallagene	26
Yrkesskader og foreldelse	32

A.L.Fs hovedstyre

Leder Lars Kristian Hille
Medlem av fagrådet
Økonomi og administrativt ansvar

Nestleder Oddvar Petersen
Medlem av fagrådet
Media- og prosjektansvarlig

Styremedlem Frode Steen Gunstensen
Leder for redaksjonskomiteen

Styremedlem Jens Olav Solli
Lokallagskontakt

Styremedlem Geir Werner
Sekretær og A.L.F-arrangement

Varamedlem Jan Bjørn Isaachsen
Veiledning og forebyggende

Varamedlem Marit Rokkones
Pårørendekontakt

Varamedlem Jan Terje Biktjørn
Helsesituasjon for offshoreansatte og forebyggende

Varamedlem Jan Erik Tandberg
Måling, data, forebyggende og eksponerings-forhold for offshoreansatte

Varamedlem Svein Bedin
Forebyggende

Vi er i endring!

Lars Kristian Hille

På årsmøtet i ALF april 2007 ble det vedtatt at vår valgkomité skulle se på nødvendige endringer i vår organisasjonsstruktur og komme med forslag om dette sammen med eventuelle andre endringer som kan være av viktighet for vårt videre arbeid.

Dette har Valgkomiteen arbeidet seriøst med og er nå på vei til å kunne fremlegge et forslag om endringer til beste for ALF og for våre medlemmer.

I forlengelsen av dette ønsker Valgkomiteen å avholde et to dagers seminar hvor de vil sette fokus på de ideer som foreligger, og sørge for at dette kommer frem som et forslag til foreningen og årsmøtet i april 2009, for endelig behandling og avgjørelse.

For min del – som leder i ALF – ser jeg med glede og spenning frem til dette, og ikke minst i ly av de signaler jeg har mottatt fra Valgkomiteen om hva vi kan vente oss av forslag.

For å sikre kontinuitet i vårt videre arbeid ser Valgkomiteen det som ønskelig at vi oppretter et fast sekretariat for hele foreningen med en sekretariatsleder og eventuell kontorhjelp, for å ta seg av de daglige gjøremål i foreningen, samt trekke opp retningslinjer og muligheter for vårt fremtidsrettede arbeid for våre medlemmer.

Lokalisering er vel avgjort i og med at vi har et greit system i forhold til NHF og lokalene i Oslo. Det som vil bli et diskusjonstema ser ut til å bli finansiering av et sekretariat.

Her kan man se for seg flere modeller, men for min del ser jeg et fortsatt tett samarbeid med NHF og en videreutvikling via dette systemet.

Det foreligger også tanker om å søke midler til en statlig finanseiring av et sekretariat. Jeg ser også logikken i dette ut fra at vi driver et samfunnsnyttig arbeid som helt klart sparer samfunnet for penger ved vårt informasjons – og veiledningsarbeid.

Et arbeidsområde som åpenbart vil øke i fremtiden.

At vi trenger et sekretariat er jo åpenbart, og vi har vært heldige i alle disse årene med å kunne trekke veksler på Oddvar Petersens arbeidskapasitet i så måte, men nå risikerer vi at flere av oss må kaste inn håndkledet på grunn av helseproblemer og vi har ingen mulighet med å fylle disse funksjonene på frivillig basis.

Arbeidet i forhold til oppfølging av våre mange medlemmer Offshore og oppblomstring av nye medlemmer innen våre lokallag, med alt arbeid dette bringer med seg, vil jo fremtvinge en permanent og stabil base for vårt arbeid.

Ellers seg jeg også at vi kan slanke styret til et mer arbeidsintensivt forum, og at det vil være nødvendig at vi har et samlende tilbud til alle i våre fylkeslag hvert år.

Denne saken vil bli behandlet i hovedstyremøte i sept. 2008 og vil bli sendt rundt på høring i alle lag av ALF i god tid før årsmøtet i april 2009.

Men styret vil sette pris på innspill i sakens anledning fra alle våre medlemmer og ikke minst innen de tre arbeidsområdene – strategi – økonomi og ledelse.

Jeg ønsker alle
EN RIKTIG GOD SOMMER!

ADVOKAT MAGGI RØDVIK

Advokat Maggi Rødvik
Tlf. dir. 22 91 07 11

Adv. fullmektig Lars Haugen
Tlf. dir. 22 91 07 10

Personskade - Yrkesskade
Yrkessykdom - Alm.praksis
Fri rettshjelp - Trygderett
Forsikring - Erstatning

Advokat Maggi Rødvik
Dronningensgt. 6, 0152 Oslo
Tlf: 22 91 07 11 - Faks: 22 91 06 01
Mob: 95 05 17 74
E-post: maggi@rodvik.no
Web: www.rodvik.no

Utgivelsesdatoer for Syndrom i 2008

Nr. 1 - utgivelse uke 10
Materiellfrist: 1. februar

Nr. 2 - utgivelse uke 25
Materiellfrist: 16. mai

Nr. 3 - utgivelse uke 39
Materiellfrist: 22. august

Nr. 4 - utgivelse uke 51
Materiellfrist: 14. november

Sosiale trafikkregler

Frode Steen Gunstensen

For noen år siden hadde jeg en bekjent som praktiserte disse til fulle, og hun ga meg ideen til å reflektere over dette lite omskrevne tema. Hun visste en del om dette, og jeg skulle ønsket at jeg hadde henne hos meg ennå for å bruke henne som et slags "oppslagsverk".
Hun ga meg troen på at alt det jeg har trodd på angående leveregler og normer, holder nå og, langt inn i vårt nye århundre.

Det er greit med regler. Og da mener jeg regler, ikke lover. Skal alle ha like rettigheter, må reglene være like og. – Fordi vi er så forskjellige.
Noen mennesker er beskjedne av natur og gjør knapt krav på noe, mens andre igjen mener de kan forsyne seg av livets gaver i større grad enn andre. Den første kategorien trenger hjelp til å få sine rettigheter, kanskje godt hjulpet av noen velretta lover – og. Den andre sorten føler jeg trang til å sette meg på for å forhindre dem i å kreve. For det finnes dessverre ikke så mange lover for å forhindre alminnelig frekkhet.

Noen ser ikke når det blinker rødt. Din samvittighets trafikkskilt har sluknet.

Da jeg var barn lærte vi på skolen at vår samvittighet kunne sammenlignes med et tannhjul. Dersom samvittigheten vår får for mye å dra på stopper tannhjulet. Det er en beskjed om at nå må vi renske opp for å få tannhjulet i sving igjen. Noen gjør det motsatte. De tvinger tannhjulet (livet sitt) i gang igjen, med alt det har å dra på. Taggene vil bli ødelagt, og vi vil ikke kjenne når noe er galt. Misbruker vi samvittigheten/tannhjulet mange ganger, fortsetter uten å renske opp, vil taggene bli helt nedslitt og bremseklossene som forteller oss at noe er galt, vil slutte å varsle. – Vi er blitt samvittighets – løse.
Mageføelelsen er blitt borte. Alle varselskilt, fareskilt og forbudtskilt i livet vårt lyser grønt, og vi tror vi kan gjøre hva vi vil. Da er det virkelig fare på ferde, men den det gjelder vet det ikke selv.

Selv et barn vet når det sårer noen. De vet hva de bør gjøre, og hva de ikke bør gjøre. De er ofte flinkere til å følge impulsene sine og å høre på sin intuitive indre stemme, og handler ut i fra det.

Voksne og har impulser, men impulsivitet blir ofte forvekslet med tankeløshet. Derfor er mange voksne redde for å følge disse raske innskytelsene som er vår meste riktige rettesnor. Jeg har selv erfart at mange ganger, der jeg visste at det jeg hadde lyst til å gjøre da – det viste seg senere å være rett. Jeg skulle ha gjort det – da!
Stol på det, du som skyver impulsive ord og handlinger ned i en skuff, dette spesielle øyeblikket kommer ikke noengang tilbake!
Men nå snakker jeg om de gode handlingene, det positive lille ekstra i dagliglivet. Dersom din impulsivitet gir negative utslag, vil jeg råde deg til å tenke deg om. Da bør tannhjulet virke, slik at det sorterer ut det positive. Lytt til mageføelelsen, følg de positive impulser og gå ut å gi noen en verbal eller fysisk klem i dag! Det finnes saker som man ikke taper på å gi bort. Du kan komme til å skape ringvirkninger slik at mange får en god dag.

Det finnes en god del slike mennesker som lever ut alle sine positive impulser på en slik måte at de løfter mennesker ut av både hverdagen og eventuelt tungsinn. Slik kan det bli godt å leve. Kanskje trenger vi det nå mer enn før.
I vår datastyrte hverdag kan det meste fikses, men fremtiden med sine krav kan gjøre det tøft å bare være et lite menneske.
Men da er det likevel så fint å tenke på at enda må det til et lite menneske for å gi en klem . . !

Kandidater til A.L.Fs ærespris 2009

A.L.Fs hovedstyre ønsker å motta forslag til kandidater for æresprisen 2009. Kjenner du til noen som du mener er en verdig kandidat for prisen, så ikke nøl med å sende oss ditt forslag. Forslaget må være begrunnet og legg gjerne ved eventuelle dokumentasjoner.

A.L.Fs ærespris, er en bronseskulptur som er laget av den kjente billedkunstneren Oddmund Raudberget. Æresprisen tildeles en enkeltperson, et lag eller en organisasjon som har gjort seg **særlig bemerket** i forbindelse med sitt arbeid innenfor de verdier som er nedfelt i Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings statutter eller på en annen fremragende måte har satt fokus på arbeidsmiljø, yrkesrelaterte sykdommer/skader og pasient-trettsikkerhet og på en utrettelig måte har engasjert seg i de syke/skaddes vanskelige situasjon. Prisen kan ikke utdeles til landsforeningens tillitsvalgte.

Intensjonen er at prisen skal deles ut annet hvert år i forbindelse med A.L.Fs årsmøte og det er A.L.Fs hovedstyre som vedtar, gjennom egne vurderinger eller forslag fra andre, hvem som skal tildeles æresprisen. Hovedstyret kan beslutte at prisen ikke skal deles ut dersom man ikke finner frem til verdige kandidater.

Statuttene finner du på våre hjemmesider: www.alfnorge.no eller du kan be om å få de tilsendt ved å henvende deg til vårt hovedkontor via vår e-postadresse som er: helseskader@nhf.no.

Forslaget med begrunnelse og evt. dokumentasjon sendes til:
Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Forslaget må være oss i hende senest 1. november 2008.

Hovedstyret

ADVOKATFIRMAET

JUDICIUM DA

LEON LARSEN • NILS E. TANGEDAL • GUNNAR NÆSS
HELGE POSNER • LASSE SOLBERG • WENCHE AA. SVOREN

MEDLEMMER AV DEN NORSKE ADVOKATFORENING

Vårt firma har mange års erfaring med personskadesaker, yrkesskader og yrkessykdommer/miljøskader.
Vi tar oppdrag fra hele landet. Vårt personskadeteam er Leon Larsen, Helge Posner og Wenche Aa. Svoren.
Vi gir en første konsultasjon gratis.

Strandgaten 1, Postboks 764 Sentrum
5807 BERGEN
E-post: advokat@judicium.no

Tlf. 55 21 01 50
Faks 55 21 01 99

Yrkeserstatningssaker – helserelatert påvirkning i arbeid

Den store utfordringen i yrkesskader som er relatert til påvirkning fra arbeidsprosesser, ligger i kartleggingen av påvirkningens intensivitet og omfang.

Av Bjørn M. Brauti og Robert Helberg
Advokater/partnere
Advokatfirmaet Nidaros DA

I de fleste yrkesskadessaker ser vi at det alltid finnes konkurrerende årsaker til skaden, som blir flittig påberopt fra NAV av spesialister ved diverse sykehus og forsikringsselskapene. Dette gjelder særlig i løsemiddelskader, rystelsesskader og andre skader som er relatert til ytre påvirkning i arbeidsprosessene.

Dette har medført større utfordringer når det gjelder dokumentasjon av den aktuelle påvirkning som den skadelidte har vært utsatt for i sitt arbeid.

De opplysninger som normalt eksisterer om den faktiske påvirkning og slutning av dette, foretas i mer eller mindre grad av leger som er spesialisert innenfor de enkelte fagområder.

Vi har bred erfaring med at dette ofte ikke er en tilfredsstillende løsning. I hovedsak referer dette seg til to forhold. Det første er at den utredende lege ikke har tilstrekkelig kunnskap om den aktuelle påvirkning og hvilke konsekvenser dette kan få. Men et viktigere forhold er som oftest den utredning som en yrkeshygieniker vil foreta for å avdekke den faktiske påvirkning som den skadelidte har hatt i sitt arbeide.

En yrkeshygieniker vil foreta en systematisk analyse av de prosesser den enkelte skadelidte har gjennomgått og skriver så en utredning på dette grunnlag. En lege vil på sin side holde fokus på den medisinske følge dette kan ha for pasienten, uten at det brukes mye tid på den informasjon som foreligger om den aktuelle påvirkning. Det er også oftest slik at en slik informasjon heller ikke foreligger, eller er svært mangelfull.

Ved alle store sykehus er det tilknyttet yrkeshygienikere. Problemet er at legene svært sjeldent benytter denne kompetansen. Som oftest vil skadelidtes/trygdedes egen erindring måtte legges til grunn! Dette til tross for at mange opplever at de etter sykdommen/skaden har fått store problemer med hukommelse og konsentrasjon. Alle og enhver kan levende forestille seg hvor "enkelt" en kartlegging av påvirkning ofte mange år tilbake i tid vil oppleves for trygdede/skadde. En slik kartlegging vil være en enorm oppgave også for friske mennesker.

Vi har derfor gjennom vårt arbeid gjort mer og mer bruk av den kompetanse yrkeshygienikerne gir, og vi har derfor inngått en selvstendig avtale som vil bedre muligheten til å gjøre bruk av disse for fremtiden.

Det er ikke slik at det er formålstjenlig å benytte yrkeshygieniker i alle typer saker der det er tale om påvirkning fra løsemidler og andre arbeidsprosesser, men det vil ofte være av stor betydning i mange av disse sakene. Dette er vurderinger vi konkret foretar i hver enkelt sak, og selvsagt før saken forelegges og utredes til en lege/spesialist.

Det er viktig å være klar over at ALLE stedlige Arbeidstilsyn har yrkeshygienikere som iflg. Fvl. §11 vil bistå og veilede med en slik kartlegging innledningsvis i saken. Det stedlige Arbeidstilsyn må derfor alltid være "første stopp" for en som mener seg utsatt for en yrkessykdom/skade.

Advokat Mie Reiersen

Personskade, yrkesskade, forsikring og trygd

Strandgt 1, 4950 Risør
Tlf: 37 15 30 90 - Faks: 37 15 24 55
E-post: mie.reiersen@c2i.net

A.L.F Veiledning - i fremdrift!

Av Jan Bjørn Isaachsen, veiledningsansvarlig

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening A.L.F avholdt ett tre dagers kurs for Veiledere/Likemenn 18. - 20. april på Gardermoen, med deltagelse fra hele landet.

Undertegnede var sammen med hjemmesidens redaktør Bent Bentsen, kursledere og kursansvarlige. Vi kan vel si ut fra responsen fra deltagerne at kurset var vellykket.

Men mest vellykket var det nok egentlig for oss kursledere. Vi kunne glede oss over 19 kursdeltagere med topp motivasjon og deltagelse gjennom absolutt hele kurset. Samtidig fikk vi utrolig mange gode innspill og ikke minst informasjon fra deltagerne. Dette kan vi bringe med oss i det videre arbeidet for en bedre Veiledningstjeneste for våre medlemmer.

En stor del av kurset var viet bruken av Veiledningsperm og all den informasjon som i denne sammenheng er tilgjengelig for våre Veiledere via vår hjemmeside www.alfnorge.no.

For min egen del ble det mye fokusering på arbeidsmedisinske utredninger og yrkeshistorikk.

Jeg leser svært mange yrkesmedisinske utredninger og nevropsykologiske vurderinger og ser i denne sammenheng at det er yrkeshistorikken som gjør at mange saker blir avvist av de yrkesmedisinske utrederne og stort sett alltid fordi at yrkeshistorikken har blitt altfor dårlig gjennomført.

Det sier seg selv at ett av våre medlemmer som innkalles til en yrkesmedisinsk utredning, og som plutselig i løpet av en kort tidsperiode skal fortelle arbeidsmedisineren hva han/hun har bedrevet i et langt arbeidsliv, under hvilke forhold og under påvirkning av hvilke produkter - kommer sørgelig til kort.

Det er åpenbart feil å skrive en yrkeshistorikk ut fra en slik situasjon, og når arbeidsmedisineren aldri har vært i et slikt arbeidsmiljø, samt at en av hovedgrunnene til at man møter til en slik utredning er at man har ekstremt dårlig hukommelse - så sier det seg selv at resultatet må bli feil.

Men dette fratar oss ikke ansvaret som forening til å arbeide med dette og å sørge for best mulige rutiner og informasjoner i denne sammenheng.

Ett skritt på veien kan være å bruke det nye skjemaet som er lagt inn i vår Veiledningsperm (og selvsagt finnes på vår hjemmeside).

Skjemaet er bygget opp på en slik måte at det skal være mulig å gi en totaloversikt over alle arbeidsgivere man har hatt i sitt arbeidsliv en detaljoversikt over hver enkelt arbeidsgiver. Ikke minst en grundig gjennomgang av arbeidsmiljø, arbeidsoppgaver og produkter man har befattet seg med til enhver tid.

Skjemaet er ment brukt over tid slik at man kan få en mest mulig detaljert fremstilling av den enkeltes yrkes- og yrkesmiljøhistorikk

Jan Bjørn Isaachsen, varamedlem hovedstyret med ansvarsområde veiledning og forebyggende arbeid.

og det er meningen at man skal bruke tid på dette.

Bruk gamle arbeidskamerater, Bedriftshelsetjeneste, Arbeidstilsyn, arbeidsplass og ikke minst våre Veiledere og informasjon som er tilgjengelig i vår Veileder og Syndrom.
En annen ting som er gjennomgående og som gjør meg forbannet og fortvilet er nevropsykologiske utredninger som slår fast at våre medlemmer lider av depresjoner og panikkangst etc. og følgelig ikke er skadet av sitt arbeidsmiljø.

Vi snakker da om mennesker som gjennom et langt liv har utført sitt arbeid med stolthet og til alles tilfredsstillelse og som etter hvert befinner seg i en situasjon hvor de ikke kan utføre jobben sin, hvor de ikke husker, har problemer overfor sin kjære med å tøyle sinne, hvor de har problemer med å ha omgang med familie og barn på grunn av intoleranse for støy, hvor de ikke kan konsentrere seg

➡

og hvor de trekker seg vekk fra sosial omgang på grunn av sine problemer, isolerer seg og hvor de ikke minst har mistet en god og trygg økonomi.

Dette er nemlig følge av en organisk/kjemisk løsemiddelskade og jeg skulle like å se den arbeidsmedisiner eller nevropsykolog som i denne situasjonen klarte å unngå å bli deprimert.

Ikke minst må man kunne spørre om deprimerte på noen måte er vaksinert mot løsemiddel og kjemiske skader?

Vi arbeider også aktivt med å få laget gode og korrekte yrkesbeskrivelser av de forskjellige yrker som kan være utsatt for kjemiske/organiske påvirkninger. Vi har i dag en god beskrivelse av sjømenns hverdag med utgangspunkt i Matros. Vi har på gang beskrivelse av yrkesmiljøet og hverdagen for folk i trykkeribransjen, og flere kommer.

Men vi trenger våre medlemmers hjelp til dette!

Jeg har en henstilling til ALLE våre medlemmer, nemlig om at du kan skrive noen ord om ditt eget yrke, arbeidsmiljø, arbeidsoppgaver, lokaler og ikke minst brukte produkter - så send det til meg.

Bry deg ikke om ordstilling og andre problemer - skriv det du har på hjertet - rett fra hjertet!

Vi kan bruke ALT og DU kan hjelpe et medmenneske til et bedre liv!

Risiko fra toksisk gass i

I begynnelsen av april i år døde en 29 år gammel kvinne i en hestestall i Lunde i Telemark. Det er overveiende sannsynlig at denne tragiske ulykken ble forårsaket av hydrogensulfid fra møkkakjelleren. Selv om de fleste gårdbrukere er kjent med farene fra "gjødselgass" viser denne type ulykker at kunnskaper må friskes opp med jevne mellomrom og sikkerhetsrutiner gjennomgås.

Tekst: Michael Lehfeldt, dipl. rer. pol. HMS-Rådgiver, Yara Norge

Foto: Ørnulf Holen/Telemarksavisa

Yara kjenner denne triste saken bare via media og har i så måte ikke vært direkte involvert. Arbeidstilsynets representant har dog uttalt at årsaken for dødsfallet er den toksiske gassen hydrogensulfid (H_2S). Ved siden av at H_2S kan føre til hjerneskader når man er utsatt for jevnlige 'lavere' konsentrasjoner over et lang arbeidsliv er høye konsentrasjoner med flere hundre ppm direkte dødelig slik det nå har skjedd i Lunde.

I forbindelse med en annen dødsulykke på et biogassanlegg i Tyskland uttalte politiet at konsentrasjonen av H_2S må ha vært så høy slik at døden intraff mer eller mindre momentant.
Mye tyder på at dette også var tilfellet på gården i Lunde.

I Norge har det i den senere tid forekommet ulykker på forskjellige gårdsbruk hvor dyr har blitt forgiftet (uten direkte tap av menneskeliv).

Det kan ikke sies ofte nok at hydrogensulfid er en av flere gasser som forekommer i den såkalte gjødselgassen. Da kan også andre gasser være til stede som methan, CO_2, ammoniakk samt andre flyktige gasskomponenter. Det er hydrogensulfid som er direkte dødelig i høy nok konsentrasjon.

landbruket kan reduseres

I tillegg til toksisiteten er gassen også meget flyktig, noe som gjør det vanskelig om ikke umulig å bevise at ulykkesårsaken er nettopp hydrogensulfid.
Yara har notert utsagn av ledende forskere som bekrefter at H_2S-gassen ikke kan detekteres ved obduksjoner nettopp grunnet denne flyktigheten.

Opplæring som vesentlig element for en bedre HMS-situasjon

Alt man kan gjøre for å redusere risiko fra denne gassen må kunne anses som positiv.
Primært gjelder dette **kunnskapen** om årsakene hvorfor gassene kommer og konsekvensen av gassen.
Det kan ikke sies ofte nok at WHO (Verdens Helseorganisasjon) anbefaler at man **ikke** utsetter seg for H_2S i det hele tatt, grunnet den høye toksisteten CICAD document 53, Geneva 2003.

I denne sammenheng kan det nevnes at Yara er en av aktørene som tilbyr **HMS-seminarer** hvor relevant kunnskap friskes opp og fordypes. Slike seminarer finner vanligvis sted ute i private og offentlige virksomheter og er tilpasset den enkelte bedriften.

Kartlegginger som krav fra Arbeidsmiljøloven og Arbeidstilsynet

Dernest anbefales det å foreta primærmålinger for å **kartlegge situasjonen** i egen bedrift. Basert på resultatene av en slik første kartlegging, kan det vurderes i hvilken grad bedriften har behov for å foreta en investering i eget måleutstyr som kan overvåke situasjonen mer permanent.

Slike kartlegginger er faktisk lovpålagt (Arbeidsmiljøloven) og skal gjennomføres når det foreligger tvil om sikkerheten i arbeidsmiljøet.

Yara har gjennomført flere hundre målinger og tilbyr sin kompetanse og **kartleggingstjenester for slike primære målinger,** mens utstyr for permanente installasjoner kan bestilles hos mange leverandører.

Hindre årsaken for gassdannelse med hyggelig bi-effekt

Et hovedelement når det gjelder **forebygging av ulykker** må dog ses i å behandle avfallsmaterien slik at gassdannelse hindres eller i det minste reduseres.
Her er det flere driftsmessige tiltak som kan forbedre situasjonen; bruk av tilsatsstoffer fra Yara som er behagelig å håndtere (ikke merkepliktig) og som **hindrer dannelsen av toksisk gass på en biologisk måte** er dog ofte et vesentlig forbedringselement.

Fremgangsmåten må drøftes i **hvert enkelt tilfelle** slik at problemet behandles på en optimal måte, gjerne gjennom kombinasjon av flere tiltak.

Underverker ”over natten” kan ikke forventes, men hvis det arbeides konsekvent og målrettet over tid vil risikoen fra toksisk gass kunne reduseres betydelig. Som hyggelig bi-effekt vil **luktbildet** i virksomheten forbedres og da faktisk være til glede for hele nabolaget.

Yara gir gjerne råd og veiledning i så måte.

Ingen kan hjelpe alle

– men alle kan gjøre noe for å hjelpe noen

Likemenn i A.L.F. fra hele landet møttes på Gardermoen i april for å kurses i bruk av Veiledningspermen, med det formål og øke kunnskapsnivået til veilederne.

Tekst og foto: Jan Arne Dammen

Kurset gikk over tre dager og var veldig viktig på mange måter. Jan Bjørn Isaachsen og Bent Bentsen hadde sydd i sammen et godt program og vi fikk en innføring ikke bare i Veiledningspermen, men også effektiv bruk av hjemmesiden.
Veilederne ble engasjert av kursledere og fikk fram mange erfaringer og meninger som alle hadde nytte av.

Likemenn fra Møre og Romsdal.

Temaet yrkeshistorikk ble viet stor oppmerksomhet, for det er utrolig viktig at den er så korrekt som mulig.

- Det viser seg gang på gang at ikke riktig og korrekt yrkeshistorikk er på plass, og da er det så godt som umulig å få godkjent saken, sier Frode Gunstensen fra A.L.F Møre og Romsdal.

Noe undertegnede satte pris på ved dette kurset var at man droppet gruppearbeid og jobbet sammen som en gruppe. Og hadde vi noe på hjertet kunne vi få ordet der og da, og dette er viktig. Det var en arbeidsform som passet oss utmerket, for slik fikk alle ta del i alles erfaringer.

- Som kursholdere er vi kjempefornøyde med responsen fra deltagerne, sier Jan Bjørn Isaachsen.

- Vi hadde alle forskjellige ståsted for viten om emnet og vi så det

som viktig at alle kunne falle inn når det måtte passe. Og kjemien mellom oss og deltagerne var god og vi fikk utrolig flotte bidrag fra deltagerne i enhver sammenheng, forteller Jan Bjørn.

Det er et stort behov for informasjon og veiledning ute i lokallagene og utfordringen må være å samordne den erfaringen mange sitter inne med. Og nettverksbygging ble neste tema, for ute i lokallagene sitter det mange dyktige mennesker med erfaring fra mange områder. Den dagen vi alle kan benytte oss av hverandres kunnskaper, ja, da har vi kommet langt. Dette kurset var et viktig steg på veien og vi trenger flere slike samlinger.

- Med likemannspermen har hver av oss fått et verktøy som i tillegg kan hjelpe oss når det dukker opp nye spørsmål og utfordringer. Vi må sørge for å videreutvikle dette produktet til glede for alle, sier Jan Bjørn.

Utsendingene fra Sør-Trøndelag.

Tilbakemeldingene var udelt positive får Syndrom høre, men en liten kritikk kom det. Hva var den gikk ut på Jan Bjørn?

- Vi fikk en påpakning for at vi ordla oss som om det bare var menn som blir syke i arbeidsmiljø. Det tar vi til etterretning og det var helt på sin plass å påpeke dette, svarer han.

- Jeg tror som veiledningsansvarlig at denne formen for utvikling av fylkeslagene og veiledere er noe av det viktigste arbeidet vi kan gjøre. Og slike kurs og sammenkomster har også en enorm verdi for bygging av nettverk mellom de forskjellige fylkeslagene, sier Jan Bjørn og fortsetter.

- Vi vet fra hverdagen at hvert nytt medlem som trenger assistanse ofte blir en ny utfordring og erfaring. Da er det viktig å ha et oppegående nettverk og øse fra.

- Jeg tror vi er på rett vei og vi har laget en solid grunnmur, avslutter en fornøyd Jan Bjørn Isaachsen. Syndrom takker Jan Bjørn Isaachsen og Bent Bentsen på vegne av deltagerne på kurset for et godt og rikholdig program.

Etter dette kurset kan vi alle gjøre noe for å hjelpe noen!

Kurslederne Jan Bjørn Isaachsen og Bent Bentsen i samtale med deltagerne fra Tromsø.

NOx-avtalen undertegnet

NOx-avtalen mellom Miljøverndepartementet og 14 næringsorganisasjoner undertegnet onsdag 14. mai kl. 11.30 i forbindelse med et seminar om avtalen som Næringslivets NOx-fond arrangerer.

Direktør for næringspolitikk i NHO Petter Haas Brubakk og departementsråd i Miljøverndepartementet Harald Rensvik undertegner avtalen, i tillegg til en representant for hver av de 13 andre næringsorganisasjonene som er involvert.

Avtalen skal føre til betydelig reduserte utslipp av den miljøskadelige avgassen NOx. Bedrifter som slutter seg til avtalen, slipper å betale NOx-avgift i tre år, men må til gjengjeld betale inn penger til Næringslivets NOx-fond som skal bidra til å finansiere utslippsreduserende tiltak.

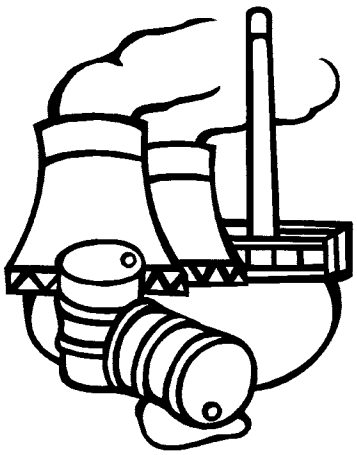

Myalgisk encefalopati – ME eller på godt norsk "kronisk utmattelsessyndrom"

Rett eller gal diagnose for personer som kan vise til langvarige eksponeringer for løsemidler og andre kjemiske stoffer?

Av Oddvar Petersen, nestleder

A.L.F har registrert en økning av henvendelser fra medlemmer og andre som har fått diagnosen Myalgisk Encefalopati – ME eller såkalt Kronisk utmattelsessyndrom etter utredning for løsemiddelskade. Vi har i svært mange av tilfellene stilt oss skeptisk til slik diagnose, da det som vi har blitt kjent med ikke har vært tatt tilstrekkelig hensyn til yrkeshistorikk og langvarig eksponering for kjemikalier som kan gi symptomlikhet. Dette kan i verste fall gi feildiagnoser som igjen berører både behandling, evt. riktig medisinering samt rettsikkerheten til personer som kan ha utviklet en yrkessykdom.

Nevrolog Harald Nyland ved Haukeland universitetssykehus sier at ME-diagnosen er så kontroversiell at den nesten ikke stilles i Norge, men at den som er syk må ha en diagnose for å vite hva en skal gjøre. Dette utsagnet er vi stort sett enig med Nyland om. Videre sier Nyland at alle andre sykdommer og lidelser, både fysiske og psykiske må utelukkes. Dette krever en omfattende medisinsk utredning som både er kostbar og tidkrevende, og da mistenker vi at det er mer lettvint å stille en ME-diagnose.

Mange av de som kontakter oss og har fått en ME-diagnose, stiller seg undrende både til diagnosen og årsaken. De ber om råd og veiledning da de ikke kjenner seg igjen i mange av beskrivelsene i legeerklæringene.

Ved en tilfeldighet kom jeg over denne artikkelen om Myalgisk encefalopati i medlemsbladet til Norsk Helsesekretærforbund og mener at det er viktig å presentere artikkelen i "Syndrom, spesielt for de av våre medlemmer som trenger å vite mer om diagnosen kronisk utmattelsessyndrom-ME.

Kronisk utmattelsessyndrom - ME

Kronisk utmattelsessyndrom er fremdeles en gåte for legene. For pasientene er tilstanden virkelig nok.

Tekst og foto: Ingjerd Skreien/Helsesekretæren

Hva får i utgangspunktet energiske og pliktoppfyllende mennesker til å bli utmattet ved den aller minste anstrengelse?

– Det er viktig å skille mellom utmattelse og tretthet, understreker overlege Harald Steinum overlege ved Infeksjonsavdelingen, St. Olavs Hospital i Trondheim. Han er en av de få medisinerne i Norge som har kompetanse på ME.

Hos tre-fire av70 pasienter opptrer ME akutt i forlengelsen av en virussykdom. Symptomene kan minne om influensa med sår hals, hodepine, feber, muskel- og leddsmerter. Noen leger og forskere mener dette kan han sammenheng med at immunsystemet er i konstant «alarmberedskap» - såkalt immun dysregulering. Kjernen i ME er likevel ikke muskelsmertene, men utmattelsen.

Utelukkelsessyndrom

Diagnosen stilles på bakgrunn av en rekke hovedkriterier som alle skal være oppfylt.
Pasienten må ha en medisinsk uforklarlig gjennomgripende utmattelse som har vart mer enn seks måneder. Lidelsen må være nyoppstått og ikke relatert til pågående belastning. Utmattelsen bedres ikke av hvile, og medfører et funksjonstap på 50 prosent eller mer. Dårlig korttidshukommelse og/eller konsentrasjonsevne kan også forekomme.
Fordi symptomene kan likne på en rekke andre sykdommer skal andre tilstander utelukkes før legen kan fastslå at pasienten sannsynligvis lider av ME. Blant disse er søvnsykdommer (søvnapné, narkolepsi) psykiske lidelser (alvorlig depresjon, schizofreni, demens) hepatitt eller virusinfeksjoner (HIV), hypothyreose, kreft, medikamentbivirkninger, rusmisbruk, spiseforstyrrelser eller alvorlig overvekt.

Overlege Harald Steinum

ME - Myalgisk encefalopati

Sannsynligvis har kronisk utmattelsessyndrom eksistert lenge før betegnelsen ME ble først tatt i bruk på slutten av 1980-tallet. ME-kjennetegnes av en usedvanlig tendens til utmattelse selv ved lette anstrengelser. Opptrer sporadisk, men også i utbrudd – som etter giardia-epidemien i Bergen. Egen diagnose fra 1995. Rett til trygdeytelser i 1999. Det er etablert et nasjonalt kompetansenettverk for ME.

Kontroversielt tema

ME-diagnosen er så kontroversiell og vanskelig at den nesten ikke stilles i Norge.
Men den som er syk må ha en diagnose for å vite hva en skal gjøre!

Tekst: Elin Eike

Nyland har i mange år jobbet med MS-pasienter, og etter hvert vokste interessen for ME frem da han så en del fellestrekk ved sykdommene. Forekomsten er omtrent lik: 1 av 1000 har MS og 1 av 1000 har ME.
Halvparten av legene «tror ikke» på diagnosen, til tross for at halvparten av de ME-rammede er sengeliggende. Nyland jobber først og fremst med dem som tross alt fungerer noen timer daglig.
For å stille diagnosen brukes det et kartleggingsskjema. Alle andre sykdommer og lidelser, både fysiske og psykiske, må utelukkes. Eneste «funn» er energiløshet - ikke tretthet. Å være trett kan være et positivt ord, det er godt å være trett etter å ha gjort en god jobb.

Giardia

En tredel av Nylands pasienter er menn. Av de som rammes har ti prosent hatt en forutgående infeksjonssykdom, som mononucleose eller influensa. 300 av et årskull som ble vaksinerte for hjernehinnebetennelse i 1988 har utviklet ME-symptomer. Giadiautbruddet i Svartediket i Bergen er et annet tilfelle. 66 av disse er fortsatt ikke kommet tilbake i jobb og har utviklet ME-symptomer.
Gjennomsnittsalderen for ME-rammede er 30 år. Ingen registrerte under 10 år, og ingen over 60 år. ME-pasientene har ofte slektninger med rheumatiske/immunologiske sykdommer. Også astma/allergi.
Professor Nyland understreker at pasienten egentlig er frisk, men har energisvikt! ME-pasientene er også veldig forskjellige, alle har sin «egen variant» av ME-diagnosen.

➡

Flest kvinner

De fleste som rammes av ME er yngre mennesker. Sykdommen forekommer i alle aldre, fra 5 år og oppover, hyppigst i 20-50 års alder. Seks ganger så mange kvinner som menn får ME. Blant pasientene er det en overhyppighet av ubearbeidet overgrepsproblematikk.
10-25 prosent av alle som søker primærlege oppgir utmattelse som symptom, og pasientene er godt utredet før de kommer med henvisning til spesialist. ME opptrer i alle grader, fra de som kan være delvis i jobb til de som må ligge i et mørkt rom og må mates med sonde fordi det er for slitsomt å spise.
– Veldig mange av pasientene er skoleflinke og tidligere idrettsutøvere. De er trivelige og positive – en grei pasientgruppe. Desto mer fortvilende er det ikke å kunne hjelpe, sier Steinum.
Han er uenig med dem som mener at kronisk utmattelsessyndrom skyldes depresjon.
– Pasientene virker i utgangspunktet ikke nedtrykte, og i tillegg har de en rekke symptomer som ikke er vanlig ved depresjon. At de kan bli deprimerte etter hvert som sykdommen trekker i langdrag, er jo forståelig. Men de fleste har et godt selvbilde og er motiverte for å arbeide. Noen kan bli engstelige for å anstrenge seg, så dagliglivet kan bli en vanskelig balansegang.

En ME-pasient tåler for eksempel dårlig lange reiser og har en påfallende stressintoleranse. Sykdomsdebuten kommer ofte i tilknytning til en traumatisk hendelse eller stress-situasjon.
Å flytte og begynne i ny jobb kan være en risikosituasjon for å utvikle et utmattelsessyndrom.

Ukjent årsak

– Vi leter fremdeles etter årsaken til ME. En teori er at kroppens immunforsvar er slått på, men ikke lar seg slå av igjen. Muligens kan dette skyldes en eller flere av de mange virus og bakterier som vi naturlig har i kroppen. Det vi vet, er at forløpet til kronisk utmattelsessyndrom i mange tilfeller er en virusinfeksjon.
Harald Steinum understreker at det er viktig å gjøre en god anamnese.

– Sett gjerne av en times tid til sykehistorien. Gå gjennom listen over sykdommer med beslektede symptomer, ta blodprøver og gjøre grundige undersøkelser – selv om disse ikke alltid vil gi noe entydig svar.

Behandlingen av ME er utilfredsstillende.
– Det viktigste er å informere pasienten, slik at han/hun kan tilpasse livet etter sykdommen. Lærer seg å ta en hvilepause før de blir utmattet. Dele opp i bolker. Gå tur, ta pauser underveis. Arbeidsevnen økes betydelig hvis de kan legge seg ned på et stille rom noen ganger for dagen.

Sette grenser

En forsiktig optimisme kan være på sin plass, men overaktivitet på gode dager kan forverre prognosen. Trening må være innenfor pasientens toleransegrense, og tidligere aktive idrettsutøvere må ofte omdefinere begrepet trening. Jevnt aktivitetsnivå er best. ME-pasienter kan gjerne være fysisk aktive, men ikke så mye at de provoserer frem utmattelse.
Pasienten bør oppmuntres til å opprettholde et sosialt nettverk, men ikke overbelaste seg der heller. Det er viktig å si fra at «nå orker jeg ikke mer». I den grad man klarer det, anbefales det å vedlikeholde kontakten med arbeidsplassen.
– Mange sover dårlig om natten og tar det igjen om dagen. Å opprettholde eller å gjenopprette en normal døgnrytme er viktig. Konsentrasjonsøvelser og meditasjon kan hjelpe. Kognitiv atferdsterapi nyttig for godt og vel halvparten, opplyser Steinum.
Mange ME-pasienter har nedsatt toleranse for en del tilsetningsstoffer i maten.
Erfaring tilsier at for mye sukker er uheldig. En gluten- og melkefri diett kan være verd et forsøk. Ulike tilskudd og medikamenter har vært prøvd ut, men med liten og vekslende virkning. Det beste rådet er å leve sunt.

Etter at kronisk utmattelsessyndrom ble godkjent som egen diagnose, har spesialistene druknet i henvendelser.
– Det er ingen grunn til å stille pasientenes opplevelse av å være syke i tvil. Men inntil vi vet mer om hva som utløser sykdommen, prioriterer vi dem med kort sykehistorie. De har mest å vinne.

Noen trøstens ord om det å være glemsk

Glemt noe? Ingen fare. Det er helt normalt ifølge forskere.

Av SUN IREN BJØRNÅS i VG

Frustrert over at du ikke husker alt? Fortvil ikke. Det betyr bare at hjernen din fungerer som den skal.

Vi glemmer alle noe av og til. Vi glemmer tid, steder vi har vært, navn og hendelser, hva vi gjorde i forrige uke og hvor vi har parkert bilen. Det kan være riktig så irriterende, men det betyr bare at du husker det som er viktig.

Ifølge en amerikansk studie velger hjernen bare å huske det den tror er verdt å huske. Samtidig fortrenger den informasjon som oppfattes som uviktig og ikke be-nyttes. Brice Kuhl ved Stanford har undersøkt aktiviteten i hjernen hos 20 voksne personer mens de utførte en enkel test. Forsøkspersonene fikk presentert tre ordpar, der to av parene var nesten like. Tendensen var at 15 prosent hadde vanskeligheter med å huske begge de nesten like ordparene.

Hjernen prioriterer kontinuerlig den informasjonen som blir gitt. Testen viser at hjernen svekker konkurrerende informasjon. Vi regner med at dette er noe som ofte skjer i hverdagen også, sier Kuhl til New Scientist.

Professor i kognitiv psykologi ved Universitetet i Oslo, Svein Magnussen, mener det er positivt å glemme. Å gå rundt og huske alt vil for de fleste oppleves som veldig stressende, så det er naturlig og fornuftig å skille ut uviktig informasjon, sier Magnussen til VG.

Et eksempel på dette er at det fort oppstår øyeblikk av forvirring når man nettopp har byttet passord på datamaskinen eller e-postkontoen.
Det er da lett å blande det gamle og det nye passordet, men etter hvert husker man det nye passordet bedre og bedre og glemmer det gamle.

Nøkkelen her er repetisjon. Det vi husker godt er det som gjentas, ting du gjør hver dag, steder du er og personer du møter ofte, sier Magnussen.

Han avslører at han nylig fallt i passordfellen selv. Da han måtte bytte passord etter fire uker borte fra kontoret, måtte det både tre og fire forsøk til før han fant den rette kombinasjonen av bokstaver og tall, sier Magnussen.

Informasjon fra Hovedstyret

Av Geir Werner
Sekretær hovedstyret

Hei alle sammen. Sitter her den 15. mai og skriver dette i sommervarmen i Oslo. Norge er jo som alle vet et langstrakt land og det er ikke sikkert at det er like varmt over hele landet. Vi får håpe at sommervarmen også når de nordligste landsdelene så snart som mulig.
Vi har hatt et hovedstyremøte i år og det ble som vanlig mye arbeid med årsmelding og økonomi med budsjett osv. Nytt reiseregulativ ble fremlagt og måtte godkjennes. Av saker som ble behandlet kommer følgende:

ALF Offshore

ALF Offshore viste en film for hovedstyret. Filmen er et dokument/en dokumentarfilm over de plagene løsemiddelskadde personer har. Til tross for at opptakene er hentet fra folk som arbeidet offshore er det allikevel et godt dokument over plagene folk flest får i kontakt med løsemidler og andre ulumskheter i jobben.
ALF Offshore har her laget det beste dokumentet som noen sinne er laget om plagene/sykdommene som følge av eksponeringer. Godt jobbet….

Man kan få tak i filmen "Hidden Life" ved at man gir en gave til ALF Offshore på minimum kr. 100,- ALF Offshore vil etter dette sende filmen til deg. Husk eget navn og adresse med gaven.

Høringsutkast fra prosjektgruppa

Det ble tidligere nedsatt en prosjektgruppe i regi av NHF som ALF er en av deltakerne i. Prosjektgruppa har fremlagt et forslag på at det skal ansettes ½ stilling i NHF som skal ta seg av helsepolitiske saker. ALF ønsket eventuelt og frikjøpe deler av denne personens tid slik at denne også kan arbeide noen timer for ALF. Vi vet ikke om vi får det til.
Yara ønsker å samarbeide med ALF i flere nye prosjekter Yara er involvert i forskjellige steder i Europa. Yara ønsker å hjelpe ALF med etablering av lignende foreninger rundt om i Europa. Dette vil på sikt kunne utløse EU midler, såkalte Leonardo Da Vinci midler. Dette er prosjektmidler som alle kan søke på forutsatt at man samarbeider med minimum tre andre land, EU/EØS stater.

Orientering fra møte med avdelingsledere ved arbeids- og miljømedisinske avdelinger

Etter vårt møte på Stortinget ønsket avdelingslederne ved arbeidsmedisinske avdelinger i Norge et møte med ALF. ALF fremlegger at man har blandede erfaringer med de arbeidsmedisinske avdelingene våre medlemmer oppsøker. Arbeidsmedisinske avdelinger klager over liten kapasitet, for små midler og øket pasientmengde. ALF fremla også at vi er lei av alle hattene spesialistene til en hver tid har på seg, og praksisen med forsikringsselskapenes shopping av spesialisterklæringer. Derfor har ALF fremlagt et forslag om et eget nasjonalt kompetansesenter som er uberørt av shopping og av forskjellige hatter.

Dette var alle sakene folkens. Som beskrevet over handlet møtet ganske mye om årsmelding og økonomi og det som følger med dette. Vi håper å komme sterkere tilbake senere.

God sommer!

15 års erfaring med

- **Erstatning**
- **Yrkesskader/-sykdom**
- **Trafikkskader**
- **Forsikring**
- **Arbeidsrett**
- **Trygd**
- **Fast eiendom**
- **Ekspropriasjon**

ASKER-ADVOKATENE

Postboks 84 - 1371 Asker
Telefon 66 90 70 80 - Faks 66 90 70 81

Adv. BUGGE

Timeavtale 90 97 21 90 (mobil)
jb@askeradvokatene.no - www.askeradvokatene.no

Likemannsbåten

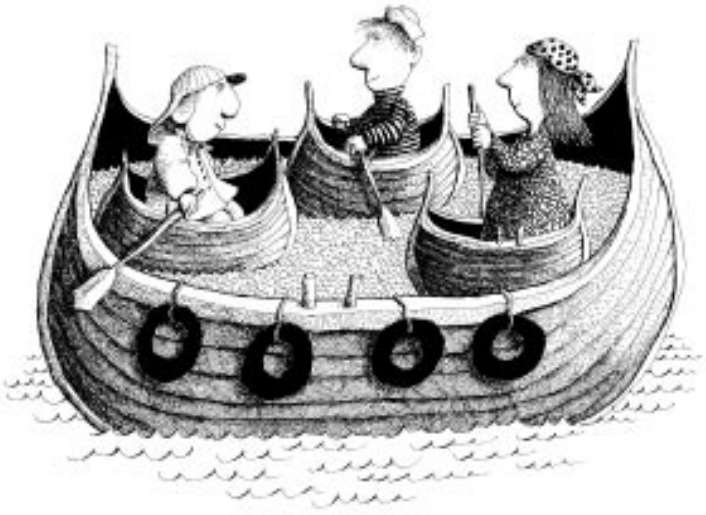

Hallo alle sammen!

Ja nå er vi kommet til mai måned, og i år sto bjørka i hagen vår grønn og fin 30. april.
Vi har hatt en fin vår her på Fosen med mange fine turer opp i Fosen-alpene. Det er ett flott fjellområde i Verran ca 1 time med bil fra der vi bor. Da er du på høyfjellet og nyter frisk luft og fin natur. Disse opplevelsene gir både meg og mine et perspektiv på livet og man får ladet opp batteriene. Studere dyrespor i snøen og se etter fuglene. På en av våre siste turer så vi ferske dyrespor ca 100 meter fra der vi hadde rastet, de var helt ferske. På veien tilbake til bilen så vi dyret på ca 400 meters avstand, antagelig en jerv eller gaupe.
Vi kommer vel ikke unna noen ord om likemannskurset på Gardermoen 18. til 20. april. Vi var tre personer fra Trondheim som reiste nedover. I ankomsthallen på Gardermoen sto to skadde og en pårørende og ikke visste hvilket hotell de skulle bo på. Gemalen Svein som var reiseleder hadde glemt å ta med programmet og selvfølgelig glemt navnet på hotellet de skulle på. Der og da oppsto en av disse pussige situasjonene igjen, gemalen kikket på meg og sa at nu har du glemt å dobbelsjekke igjen!
Men så kom løsningen. Vi hadde jo et gammelt Syndrom i vesken, der fant vi telefonnummeret til Geir Werner og saken ble løst.På kurset hørte jeg en som sa at når han begynte å arbeide med en ny sak, så startet han med å lese i gamle nummer av Syndrom. For de av dere som har internett så ligger alle numrene ute på hjemmesida vår. Dette er faktisk en skattekiste sammen med Veiveseren og Veilederpermen samt forum for veiledere på nett.
De to kursledere Jan Bjørn Isaachsen og Bent Bentsen får 6+ for et meget matnyttig, vel gjennomført og sosialt kurs. Det var en veldig fin ånd og spennvidde på deltakerne også.
Fra ca 30 til 83 år gamle. En frisk og engasjerende tone hele veien. Noe som også er veldig givende her er å møte folk fra resten av landet, fra Troms i nord til Mandal i sør.
Vi håper det er mulig å få til en slik samling en gang i året.
Så igjen til dere alle sammen, hvis dere er lure, ikke sitt å sture men ta kontakt.
Dere finner telefonnummer og adresser i Syndrom og på hjemmesida til A.L.F.
Ønsker dere alle med dette en fin sommer.

Marit Rokkones

Nye medlemmer

Syndrom ønsker alle nye medlemmer velkommen til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Offshore	0	Telemark	6	Nord-Trøndelag	0
Oslo	10	Aust-Agder	3	Nordland	2
Akershus	1	Vest-Agder	5	Troms	1
Østfold	0	Rogaland	1	Finnmark	0
Hedmark	1	Hordaland	5		
Oppland	0	Møre og Romsdal	3	**Totalt i år**	**50**
Buskerud	0	Sogn og Fjordane	0		
Vestfold	2	Sør-Trøndelag	11		

Herav 14 som er Offshore.
Tallene er per 30.4.08.

A.L.F hjelper deg . . .

Foreningen som siden 1986 har jobbet med løsemiddelskadde, skiftet navn i 2002 til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, eller A.L.F forkortet.

De er tilsluttet Norges Handikapforbund og innehar i dag ekspertise til å hjelpe sine medlemmer med råd og veiledning i alle saker vedrørende sykdommer forbundet med kjemikaliebruk i arbeidsmiljøet.

Vi har tatt kontakt med Jan Terje Biktjørn, som daglig jobber med spørsmål om helseskader og forebyggende arbeid. Han er selv uføretrygdet etter bruk av kjemikalier i offshorearbeid og har etter hvert fått solid erfaring i de problemer som oppstår når et menneske blir yrkesufør. Vi har hørt at dette er en kar som kjemper for sine medlemmer som om det skulle vært sitt eget liv og at det er takket være han og foreningen at de har kunnet få den erstatning og de rettigheter de har krav på.

– Er det en kamp hver dag å arbeide med disse sakene?
– Vel, normalt bruker vi vår interne ekspertise og erfaring for å fastslå hvilke regler og ordninger som gjelder i hvert enkelt tilfelle. Men noen ganger kan det bli «varmt om ørene» på noen og enhver når vi kjemper for våre synspunkter. Vi har jo en del saker hvor de største aktørene i arbeidsmarkedet holder tilbake informasjon eller prøver å gi feilaktige opplysninger om kjemikaliebruken. Da må vi nesten opptre som privatdetektiver for å komme til bunns i saken. Vi har i en lang periode opplevd at mange som får behandlet sine saker, ikke blir trodd under utredning og eksaminering. Grunnen til dette var først vanskelig å forstå, inntil vi fant ut at målingene som ble levert, for eksempel til Yrkesmedisinsk avdeling på Sykehuset Telemark og forsikringsselskap, i flere av sakene var meget lave. Etter nærmere undersøkelse viste det seg at disse målingene var manipulert og viste alt for lav eksponering. Det har vært et meget stort arbeid for oss å fremskaffe ny og bedre dokumentasjon, for å beskrive virkeligheten og fakta i våre medlemmers arbeidsmiljø. Det er mange forhold å ta hensyn til når vi driver med slike undersøkelser; vi må jo passe på at ikke noen mister jobben for å gi oss nærmere detaljer, om omfang og bruk av helseskadelige stoffer.

Jan Terje Biktjørn

– Men er det ikke nok å få fastslått sykdom og ansvar gjennom medisinsk utredning?
– I de fleste tilfeller er dette godt nok. Men her, som i alle saker hvor det dreier seg om økonomisk oppgjør og erstatning, er det viktig å rette kravene mot riktig juridisk person. Arbeidsgiver har en oppfatning om sitt ansvar og forsikringsselskapene har gjerne en helt annen. Trygdeverket kommer inn med en tredje oppfatning og kanskje har psykolog/leger lagt til grunn en fjerde oppfatning av skadeforløp og ansvar. Når vi da i tillegg får slike kjedelige saker hvor forsikringsselskap og medisinsk personell spiller på lag for å stille ufordelaktige og feile diagnoser for å slippe unna ansvaret, da viser det at vi må stå på for å ta vare på våre medlemmers interesser (jf. artikkel i Dagbladet om Sykehuset Telemark, 2005).

– Så det er ikke nok dokumentasjon å henvise til en arbeidsplass og eventuelt kjemikaliemiljø?
– Jo, i de fleste tilfeller går det greit, spesielt der hvor en arbeidstaker har jobbet på samme sted i hele sitt yrkesliv. Men vi har jo en del mobile yrker, hvor vandring av arbeidstakere fra selskap til selskap er helt vanlig og da kan det være langt vanskeligere å fastslå hvem som er ansvarlig for eksponering av de helseskadelige stoffene. Dette gjelder spesielt offshore. Det er imponerende å se mange ganger hvor stort innsyn arbeidsgivere har i kjente sykdommer, men viser total uforstand når det gjelder arbeidstakerens påståtte yrkessykdommer forbundet med kjemikaliebruk. Vi kan vise til tilfeller hvor operatørene har fått såkalte uavhengige konsulentfirma til å lage rapporter om eksponeringsfare på helt feil grunnlag. Til og med vår største eier i Nordsjøen har prøvd seg med uttalelser om at alle arbeidere på en dårlig dag kan oppleve synstap, nummenhet og kraftløshet uten at man derved er utsatt for en alvorlig sykdom! Det sier litt om holdninger.

– Foreningen driver forebyggende arbeid vedr. bruk av personlig verneutstyr samt informasjon om mulig farlige kjemikalie-eksponeringer.
Er ikke dette en jobb for Arbeidstilsynet?

– Jo, selvfølgelig. Men vår jobb er å videreføre det arbeidet de gjør. ALF utgir bladet Syndrom og i tillegg har vi jevnlige møter med Petroleumstilsynet (PTIL), Yrkesmedisinsk avdeling på Sykehuset Telemark og Yrkesmedisinsk avdeling ved Haukeland i Bergen. Vi driver ikke bare forebyggende arbeid og opplysningsarbeid men bidrar også med hjelp til dem som er blitt skadd. Mer informasjon ligger på våre nettsider: www.alfnorge.no.

Det er mange som opplever å få spørsmål om skaden har noe med jobben å gjøre. Da gjør vi store anstrengelser for å få frem den riktige yrkeshistorikken til personen. Vi fremviser dokumentasjon og beskriver eksponeringsforholdene for å underbygge mulige diagnoser. En annen viktig del av vår virksomhet er besøk på bedrifter. Vi bruker video, som viser eksponeringsforhold og muligheter for å bli skadet i arbeidsmiljøet dersom man ikke benytter riktig og effektivt verneutstyr og vi gir utfyllende informasjon om arbeidsmiljøet og farene forbundet ved virksomheten.

– Det har vært uttalt ønske om å opprette et nasjonalt kompetansesenter for kjemikalieskader og forskning.
Kan ikke A.L.F. være en del av dette senteret?

– Det er ikke sikkert at det er et riktig valg. Vi er en liten interesseorganisasjon, som har vokst på grunn av alle de feile og urimelige avgjørelser som er fattet i saker om arbeidsmiljøskadde. Men, vi har jo i dag et statlig gift- og kjemikalieregister og det kunne vært riktig å bygge videre denne avdelingen med folk som har ulik kompetanse og erfaringsgrunnlag. Vi har kunnskapen i dag, men den må brukes riktig. Det hjelper ikke med mye informasjon om forgiftning og skader på kropp og nervesystem, dersom det kun havner i bedriftenes arkiver! Det må være et kompetansesenter med uhildete personer, som har myndighet og sanksjonsmuligheter på lik linje med Arbeidstilsynet.
De bedriftene som stadig unngår krav til vern i arbeidsmiljøet må kunne stoppes i de verste tilfellene. Helsepersonell som først kommer i kontakt med de syke og ser symptomene/eksponeringene, må kunne rapportere direkte til kompetansesenteret. Kanskje vi kunne kalt det HMS-politiet? Og ikke minst: bruken av private konsulentfirma til utredninger ved senteret bør være fraværende, 100 %. Det er vår erfaring!

– Vi har nærmere 3000 akuttforgiftninger årlig og nærmere 50 000 kjemikalieprodukter å holde styr på! Bruken av kjemikalier er økende.
Hva kan A.L.F. bidra med på kort sikt, for at vi reduserer omfanget av arbeidsmiljøskadde?

– Det aller viktigste er åpenhet vedrørende de helsefarlige stoffene: Vi må få bedriftseiere og politikere til å innse at det ikke bare er personlige tragedier bak alle tallene, men at det samfunnsmessig og økonomisk er store gevinster å hente i reduserte erstatninger og trygdeutbetalinger. Først når alle spiller på samme lag kan vi få til en god arbeids- og miljøpolitikk og der ligger vår viktigste oppgave: å få alle til å ta ansvar nå og ikke en gang i fremtiden.

– Fremtiden! Hvordan ser du A.L.F. vil utvikle seg i årene som kommer?
Vi har i dag god kompetanse innen flere viktige fagområder og selvfølgelig ville vi gjerne vært en del av et nasjonalt kompetansesenter, som nevnt ovenfor. Men dersom dette ikke kan realiseres må vi i A.L.F. jobbe på andre vilkår enn vi gjør i dag. Mange av oss er deltidsansatt og arbeider nærmest på dugnad, basert på personlig initiativ og interesse. Vi må få støtte fra det offentlige, med flere fastlønnsstillinger og flere medarbeide med høyere utdannelse og kompetanse. Da vil vi stå bedre rustet, både nasjonalt og lokalt, til å fremme saker og kjempe for bedre vilkår i arbeidsmiljøet.
Vi må ikke glemme at alle arbeidsmiljøskadde har pårørende, familie og venner, som er kraftig berørt av våre medlemmers yrkesskade og som opplever redusert livskvalitet og økonomiske problemer. Denne gruppen har svært få, eller ingen, hjelp eller støtteordninger når sykdommen rammer. Det ville glede mitt hjerte meget om vi kunne gjøre vesentlig mer for denne gruppen. Det får være de viktigste målsettingene i første omgang og så får vi bare håpe på at vårt arbeid etter hvert gir grobunn for bedre retningslinjer og holdninger i tiden som kommer.

Kilde: Bladet RUST OG RÅTE

Løsemiddelskadet:

En sykdom eller en tilstand?

Vi hører og leser om dem som blir rammet av sykdom og skader. Det er lett å tenke at dette er bare noe som skjer med andre: de har vært uforsiktig, uforstandig, uheldig eller rett og slett bare ikke brydd seg om helsefaren!

Men så enkelt er det ikke: Riksrevisjonen har gjennom arbeidstilsynet tallfestet 1300 dødsfall, 1600 sykehusinnleggelser, 1,2 mill. fraværsdager og 6850 trygdetilfeller årlig relatert til kjemikalier og helsefarlige stoffer i arbeidslivet. Det er en generell økning i bruken av kjemikalier (8000-10 000 stoffer/ 50 000 produkter) og med begrenset kunnskap om helsefaren til alle disse stoffene, er det fullt mulig å bli syk uten at der har vært noen varsel om farene!

Vi har gjennom foreningen for arbeidsmiljøskadde, A.L.F., tatt kontakt med leder i lokalforeningen i Hordaland, Fred Gunnar Eide. Han har nå vært 5,5 år på rehabiliteringstilskudd og attføringspenger grunnet skader fra langvarig kjemikaliebruk og kan fortelle litt av hvert om egne problemer og hvordan andre opplever det å være satt utenfor yrkeslivet og ikke minst: problemene med å få en diagnose.

- Arbeidsmiljøskadet eller løsemiddelskadet? Hva er den store forskjellen?

- Ingen stor forskjell i praksis. Tidligere het vi Forening for Løsemiddelskadde, men det er ikke bare løsemidler som er farlig. Vi har icocyanater, som ble min bane, vi har organofosfater, utvikling av kjemisk overfølsomhet og så videre. Symptomene er ofte like: redusert lukt og smakssans, pustevansker, tørre slimhinner, tørr og sprukken hud, tretthet, konsentrasjonsproblemer og ikke minst, redusert nærhukommelse.

- Er dette er også din daglige opplevelse?

- Ja, dessverre. Hodepine, tretthet, hukommelsessvikt og så videre, det er noe jeg kan mye om! Det er klart at jeg prøver å skape livskvalitet ved å finne på ting jeg interesser meg for, men som trygdet setter jo økonomien begrensninger for de fleste aktiviteter. Jeg kan jo nevne at jeg drev med veteranbiler før sykdommen rammet meg, men å fortsette denne hobbyen i garasjen når jeg ikke tåler kjemikalier, det blir ganske håpløst. Grunnet treghet i helsesystemet og problemer i trygdesaken, ble jeg stående uten rettigheter til trygdepenger. Når jeg da søkte sosialstønad, ble jeg nektet dette fordi jeg hadde 2 veteranbiler i garasjen. Jeg prøvde å fortelle at dette kun var til fritidsvirksomhet, en gammel Opel GT 1971 og Chevrolet, men det fikk ikke mye forståelse i saksbehandlingen. Så han gjorde et godt kjøp han som nærmest fikk GT-sportsbilen min til vinterpris i januar!

- Utredning av skaden din, hvor lenge har det pågått?

- Å få utredning for løsemiddelskade, som ender opp i diagnosen løsemiddelskadd, strekker seg over en årrekke på 6 - 7 år.

Leder av A.L.F Hordaland Fred Gunnar Eide.

De første 12 månedene jeg var sykemeldt, fikk jeg kun rehabiliteringspenger fordi det ikke forelå diagnose. Trygdekontoret holdt tilbake utbetalingene og krevde at jeg skulle tilbake i jobben, som ble beskrevet av både fastlege og spesialister som meget helsefarlig for min sykdom. Jeg tok saken opp med trygderetten, som jeg til slutt vant og fikk tilbakebetalt pengene. Men sportsbilen var vekk og det var også minst 1/3 del av de inntektene jeg før hadde. Dette er en situasjon som de fleste i lokallaget vårt har opplevd og mange har solgt både hus og det meste av det de eide for å leve videre.

- Du arrangerer møter i lokallaget én gang i måneden. Hvordan fungerer det?

- Vi er en del arbeidsmiljøskadde i Bergen. Mange av oss sliter med ensomhet og depresjoner og det er derfor viktig og «å dra litt i dem», for at vi skal oppleve noe annet enn fjernsyn og 4 vegger. Det er jo en kjent sak at pårørende og venner forsvinner, fordi vi har problemer

med å kjenne dem igjen. Videre kan det være vanskelig å kommunisere, både i treffsituasjoner og på telefonen, fordi vi husker så dårlig hendelser og relevante ting som er viktig i en samtale. Men vi opplever at det hjelper å prate med hverandre om felles problemer og opplevelser, for å øke selvbevisstheten og ikke minst følelsen av og ikke stå alene. Vi kan også gjennom foreningen formidle hjelp og støtte til medlemmene i vanskelige saker. Mestringskurs, advokat hjelp osv.

- Hvordan er din yrkeshistorie?
- Jeg var bilskadereparatør i 9 år. Etter det jobbet jeg med bilglass og montering av disse. I produksjonen brukte vi lim, med isocyanater. Vi var jo ikke malere, så det var ingen som påpekte bruk av åndedrettsvern til oss og vi fikk ingen klare instrukser og informasjon om hvor farlig de var, enkelte av de stoffene vi brukte. Arbeidstilsynet så vi aldri. En kjent feil: mange tror at det holder med å bruke maske for å spare lungene, men sannheten er at vi tar inn giften gjennom alle kroppslige åpninger og ikke minst gjennom huden. Vi burde nok brukt både maske, hel drakt og øyevern! Men mitt spørsmål er: hvilke arbeidstakere er det som gjennomfører en effektiv personlig beskyttelse, når verken arbeidstilsynet, arbeidsgiver eller produktleverandør bryr seg om å informere om farene ved påføring og behandling av disse stoffene?

- Utredning av yrkesskaden din. Hvordan opplevde du det?
- Det er blitt en lang og omfattende historie, som for min del har vart i ca. 5 1/2 år. Har du ikke vært forulempet og ydmyket før, så kan jeg love deg at her blir du satt på plass. Der finnes et medisinsk apparat, men ekspertise på akkurat disse sykdommene er begrenset. I øyeblikket er de to spesialistene som var i Bergen borte og trolig må vi til Oslo i all framtid for å få undersøkt våre kropper og hoder? Vi blir grillet om absolutt alt innen arv, gener, oppførsel og symptomer for eventuelt å avdekke om vi egentlig bare har utviklet en psykisk lidelse som ville kommet uansett! Du blir forhørt om karakterbøker, evt. lese-, skrive- og regnevansker på skolen. Om jeg har familiemedlemmer som er sinnsyke eller har fysiske skader som ligner på mine. Det er slik at du nesten ønsker at du hadde brukket ryggen, for det er noe alle forstår seg på! Når du har de problemene du har med denne sykdommen, så skal du være bra ressurssterk i tillegg, for å møte legene og psykologene i time etter time. Du får fort en følelse av at du har gjort noe galt og skal

➡

ADVOKATFIRMAET
NORMAN & CO ANS
ETABLERT 1878

Helge Husebye Haug
Kjell Inge Ambjørndalen
(leder av fagrådet i A.L.F)
Jane M. Ytreøy Grøndalen
Julie Høydal Davik

M.N.A
E-mail: advokatfirmaet@norman-co.no
www.norman-co.no

PERSONSKADE
YRKESSKADE
PASIENTSKADE
FORSIKRING
PROSEDYRE

Kontoradresse:
Huitfeldtsgt 4
0253 Oslo

Telefon
22 12 11 80

Telefaks
22 12 11 90

straffes for det! En annen ting som heller ikke gagner saken din er at utredningen blir mangelfull fordi du ikke husker godt nok detaljer vedrørende det arbeidsmiljøet og de arbeidsoperasjoner du var med på!

- En vanlig dag i ditt liv! Hvordan kan den være?

- Vel, i tillegg til den daglige medisin må du prøve å holde deg i form, for en tur til byen, enten du skal til lege eller møte noen, krever mye av deg. Hva jeg har på meg av klær blir viktig, fordi hjernen feiltolker signalene kroppen gir, noe som betyr at jeg kan sitte i bar overkropp ute en vinterdag, uten å fryse. Men jeg kan bli forkjølet i 25 varmegrader! Jeg har alltid med meg notisblokk når jeg drar, i tilfelle jeg glemmer hvilken busslinje jeg skal ta. Underveis må jeg spørre hvor trygdekontoret ligger, enda jeg har vært der mange ganger før. Saksbehandler glemmer jeg fort både navnet på, eller ansiktet, enda vi har truffet hverandre i utallige møter. Du kvier deg litt for å treffe noen mens du går i by'n, for ikke å virke helt dum, når du ikke klarer å huske om det er en venn, nabo eller familiemedlem du snakker med! Om kvelden kan du gjerne slappe litt av foran TV og da hender det ofte at du mister fokus fordi du ikke husker hva som er sagt tidligere i programmet eller du kan være usikker på om det er en film du har sett før eller at du rett og slett ikke klarer å konsentrere deg om det du ser på! Som du sikkert skjønner, så bor jeg alene og det er det mange av oss som gjør etter hvert, av helt forståelige grunner! Noen har nok fremdeles sitt ekteskap og samboerskap, men det er et problem for alle pårørende når du ikke husker avtaler, legger husnøkler i kjøleskapet, aldri finner ting du trenger og så videre. Men dette er det mulig å trene på for å mestre hverdagen bedre.

- Arbeidsgiver? Trygdevesenet? Forsikringsselskap?

- Det er 3 forskjellige historier. Alle ønsker ryggdekning for sine svar og utredninger. Men i utgangspunktet kan du si at ingen av dem står med åpne armer for å hjelpe deg økonomisk resten av livet! Arbeidsgiver kaster ballen over til forsikringsselskapene. Forsikringsselskapene kaster den videre til medisinsk utredning. I noen tilfeller kan forsikringsselskapene overprøve utredninger eller til og med nekte erstatning dersom de er usikker på diagnosen! Det kan være nok at de er usikre, tro det eller ei! Trygdekontoret forholder seg til diagnoser men ønsker allikevel å se en utvikling som kan føre til delvis uførhet eller til rehabilitering. De venter i det lengste med å gi deg menerstatninger og andre lignende rettigheter som er lovfestet i dag.
Selv om vi får god hjelp av A.L.F, blir du stående litt «med lua i hånden» hele tiden, fordi motparten, om du skal kalle dem det, har mye bedre juridisk og medisinsk faghjelp enn det du har, som privatperson. Et annet problem er alle forsinkelsene i saksbehandlingen. De ulike instanser har ulike oppfatninger av årsak og virkning og da oppstår det kompetansestrid, som for meg betyr i praksis: trekk ny kølapp, du er bakerst i utredningskøen igjen! Jeg har mange av de der «kølappene», skal jeg si deg! I en bestemt periode i behandlingen, brukte de 14 måneder på videresending av saksdokumenter og når du vet at du mister alle trygderettigheter etter 12 måneder, så var bare å stille opp på «sosialen» igjen og purre på svar i 2 måneder.

- Fremtid og ønsker! Hvordan ser du livet ditt videre?

- Jeg håper på å få diagnosen snarest mulig, men jeg frykter for at det kan ta enda 2 år til. Jeg tar en dag av gangen og prøver å få endene til å møtes. Jeg har heldigvis en sønn som snart er 17 år og som hjelper meg mye. A.L.F har vært til stor hjelp og nå vil jeg bruke min erfaring til å hjelpe andre.

Lokallaget her i Bergen kan utvikles til å bli et sted for problemløsing og jeg har tro på at denne virksomheten vil bedre hverdagen for mange av våre medlemmer. Når det gjelder muligheten for å engasjere seg i kjemikaliefrie hobbyer, så får det være neste utfordring, for innlæring er ikke lenger min sterkeste side, men den som ikke prøver...!

Kilde: Bladet RUST OG RÅTE

UKRUTT

Nå blomstrær rosebuskæne i nabo`ns haga,
de står som sirlige soldatær på geledd,
og passær på at prins og prestekraga
står pøntelig på plass i hvert sitt bed.
Men på den nyfriserte, grønne plen
står`e en løvetann, en enslig en,
ei lita sol som ikke skulle vært der
jeg kan`ke for`e, men jeg syns den er så pen.

Den står og lyser for seg sjæl aleine
i gul obs`nasighet, med sola si.
I heile hagan er`e kun den eine
som ikke vi det hagans eier vi.
Han kutter stadig hue a den, men
den blomstrær like trassig opp igjen.
Om jeg fikk velge hvem jeg ville væra
så ville jeg visst aller helst vært den.

Av Margareth Skjelbred

Advokatfirmaet Nidaros DA
MNA

Vi har lang og bred erfaring med behandling av personskadesaker, forsikringssaker, erstatningssaker og trygdesaker.

Advokat Ivar Chr. Andersskog
Advokat Bjørn M. Brauti
Advokat Robert Helberg
Advokat Solveig Moen
Advokat Knut Melting
Advokat/MBA Hasse Benberg
Advokatfullmektig Magnhild Børsting Røe
Advokatfullmektig Morten Muus-Falck
Advokatfullmektig Hilde Wahl Moen

Advokatfirmaet Nidaros DA
Kjøpmannsgt. 19
7013 Trondheim, Norway

Telefon +47 73 87 99 99
Telefaks + 47 73 87 99 98
E-Post: post@nidarosda.no
www.nidarosda.no

YARA

Årsaksbehandling av kloakkgasser og gasslukt med Nutriox®

Bruk av Nutriox® hindrer septiske forhold i ledningsnett og på renseanlegg.

Hvordan oppstår gass og gassluktproblemer
Bakterier bryter ned organisk stoff i avløpsvann og slam. Brukes tilgjengelig oksygen opp i denne prosessen, oppstår anaerobe eller septiske forhold. Slike forhold fører til helsefarlig og korrosiv hydrogensulfid (H_2S) og andre uønskede og illeluktende kloakkgasser.

Nutriox®-prosessen
Ved Nutriox®-prosessen tilføres bakteriene en spesialprodusert og ufarlig nitratløsning av høyeste renhetsgrad og vann-løselighet. I en biologisk prosess kultiveres en ønsket bakteriekultur. Produksjon av H_2S og uønskede kloakkgasser opphører.

Behandling av avløpsvann og slam
Tilsettes Nutriox® forbedres bakteriekulturen i avløpsvann. Helserisikoen fra uønskede kloakkgasser reduseres til et minimum. Korrosjon og sjenerende lukt forhindres. Renseanlegget avlastes. Dosering på slam forhindrer helsefarlig gassutvikling og sjenerende gasslukt. Avvanningsegenskaper, koagulering og separasjon forbedres.

Doseringskontroll
For optimal dosering av Nutriox® anbefales bruk av Yara's spesialutviklete doseringskontrollere. Tilsetting er mulig i pumpestasjoner, kummer, fortykkere, slamlagertanker og til septikk. Anbefales også på industrielt avløpsvann.

For mer informasjon ta kontakt på telefon 24 15 74 11

www.yara.no

Avvikling av kurs - en ny vri!

Det var en herlig opplevelse å delta på et kurs i regi av (A.L.F) Arbeidsmiljøskaddes Landsforening nylig. Kurset var lagt til Oslo og det var deltakere fra hele landet. De to lederne av kurset, Bent Bentsen og Jan Bjørn Isaachsen, begge fra Vest-Agder, hadde våget å gå nye veier når det gjaldt kursopplegg.

Gjennom mange tiår har jeg både i jobbsammenheng og i organisasjonsarbeid deltatt i kurs hvor opplegget alltid har vært det samme. En rådyr innleid kursleder har raskt etter at presentasjonen er unnagjort holdt et lite innledningsforedrag, delt ut noen papirer, for deretter å sende deltakerne i små grupper hist og pist i diverse møterom, kroker og kriker der en kunne finne plass til 4-5 stk. Slikt må være greit for kurslederen som bare kan gå fra rom til rom og se hvordan det går i gruppene. Ellers vil jeg tro det ikke er særlig anstrengende. Jeg har også opplevd at når første dag var slutt opplyste kurslederen at deltakerne neste dag bare kan gå tilbake i gruppene og fortsette der de slapp. På den måten fikk kurslederen sove lenge, lang frokost og besøk i bassenget. Så var det innom grupperommene en tur, og også et par korte samlinger i plenum. Matpauser og andre nødvendige pauser var alt i alt med på å få tiden til å gå. Jeg vil sterkt understreke at dette er min opplevelse av kurs gjennom tidene, og jeg utelukker ikke at andre kan ha opplevd noe bedre. Det har undret meg at en ikke kunne finne en ny vri gjennom alle disse årene.

Og denne gangen skjedde det. Det gikk an å gjøre det annerledes. Noen våget å gå nye veier. På programmet var det oppført "gruppearbeid" nedover hele siden, noe jeg med et sukk bare måtte konstatere. Men slik ble det ikke - herrene Bentsen og Isaachsen hadde kommet til at de ville prøve noe nytt, og så hadde de en B-plan om de ikke skulle lykkes. Men de lykkes til de grader ved kun å ha EN gruppe bestående av samtlige 25 deltakerne som alle var utsendte tillitsvalgte fra et hjemmelag. Alle deltakerne - uten unntak - gledet seg stort over at det var mulig å få til et slikt kurs. Det stilte store krav til ledelsen, så det var godt at de var to. Men det kom så mye ut av dette. Fra å famle litt i starten ble gruppen snart en enhet som var helt trygge på hverandre, og de lot til å like hverandres ansikter. Det har ikke alltid vært en selvfølge tidligere. Tonen var god hele vegen og det kom mye nyttig ut av kurset. Alle var overbærende med hverandre, noe jeg selv fikk behov for ettersom jeg lett får munndiarè når jeg blir engasjert. En blir

ADVOKATENE
HEGSETHTRØ § GRØTTE MNA

ADVOKAT IDAR HEGSETHTRØ
ADVOKAT LIV GRØTTE

PERSONSKADER • PASIENTSKADER • YRKESSKADER
ERSTATNINGSRETT • FORSIKRINGSOPPGJØR • FRI RETTSHJELP

TLF 74 83 43 60
E-post: idar@advokat-kontoret.no
Besøksadresse: Torgkvartalet
Postadresse: Postboks 306, 7501 Stjørdal

STILL GOING STRONG. John og Else Andrèn har ledet A.L.F Telemark siden 1986.

tilgitt mye når en er gammel, og det benytter vi oss av, for det er ikke så mange fordeler ved å bli gammel, en får ta med seg det lille som er. Emnet for kurset var veiledning til de som ber oss om det, når det gjelder alt det praktiske en må vite for å veilede i den lange, slitsomme prosessen det er å få en diagnose på grunnlag av skader påført i arbeidslivet, grunnet kjemikalier.

En gjennomgikk alt fra den første samtalen til hjelp underveis med skriv og innhenting av journaler m.m. som det kreves at pasienten skal ha med til sykehus o.a. Videre hvordan vi selv kunne holde oss oppdatert via data og litteratur, og det ble vist på overhead og med datautstyr hvor en lettest fant det til en hver tid mest aktuelle på området. Likedan ble det snakket om det å møte mennesker i krise, noe en ofte gjør i denne sammenhengen, hva en kan si uten å gå inn på fagfolks domène, være til stede der og da på den andres premisser og samtale uten å være belærende. Ganske mye annet også rakk vi å komme innom denne helgen. Bekreftelser på noe en hadde tenkt og erfart selv og som viste seg å være riktig. Vi lærte i tillegg å tenke nytt der vi før hadde vært noe usikre og famlende.

Det var bare lovord å høre i pausene. En del filosoferte over det gamle systemet med gruppearbeid hvor deltakere ofte hadde hatt et lavt selvbilde, og var mest opptatt av å få noe ned på papiret som kunne gjøre seg på veggen i plenum hvor resultatet skulle henges opp og omtales. Noen sammenliknet seg med de som de visste satt i siderommet og hadde en reklametegner blant seg og andre som kunne skrive - de ville nok få det til de, men hva med oss? En mann nevnte at det verste som hadde hendt han i gruppesammenheng var at to deltakere hvor kjemien aldri hadde stemt tidligere i livet kom i samme gruppe. Og det ble også nevnt alle de som var redde av seg og gjerne ble tause etter å ha møtt Janteloven. Noen trengte derfor en tablett eller hva de fant på for å snike seg unna en stund.

Uansett hvilke opplevelser folk har hatt med gruppearbeid i kurssammenheng så er det lov å prøve noe nytt etter å ha gått i samme sporet i så mange år. Det var disse kursdeltagerne bestående av kun en gruppe veldig glad for.
Og vi er kurslederne Bentsen og Isaachsen takknemlige for at de våget å gjøre en vri og tok belastningen med selv å være til stede i en krevende situasjon hele kurset igjennom.

Else Andrèn, A.L.F Telemark

Overflateservice AS
Florø

Medlemsmøte/årsmøte i A.L.F Troms

Lokalforeningene har behov for støtte fra hovedforeningen i arbeidet med å bedre utredninger ved yrkesmedisinske avdelinger.

Av Leif G. Morland og Ann-Sylvi Hansen

Etter å ha slitt i motgang over lengre tid bestemte styret i A.L.F Troms seg for å prøve å gå nye veier. Etter lange diskusjoner og mange forslag bestemte vi oss for å invitere Jan Bjørn Isaachsen til vårt medlemsmøte/årsmøte 8. - 9. mars som foreleser/veileder i arbeid med å forbedre utredninger for våre medlemmer der det er mistanke om løsemiddeleksponering.
Vi følte at vi hadde de samme problemer med utredninger som Telemark hadde med sine medlemmer.

Som den positive mann Jan Bjørn er, svarte han ja på vår invitasjon. Planleggingen til årsmøtet kunne begynne med en helt annen og ny glød.

Vi følte oss stolte den dagen vi skrev invitasjonene til våre medlemmer og fortalte om hvor heldig vi var som hadde fått Jan Bjørn til å komme på medlemsmøtet. Vi oppfordret også medlemmene til å ta med viktige papirer til møtet, for at de kunne få en personlig samtale med Jan Bjørn. Dessverre ble vi også denne gangen litt skuffet over dårlig tilbakemelding, men heldigvis valgte noen å melde seg på denne helgesamlingen.

Lørdag 8. mars startet møtet med en orientering fra Leif Morland om det påbegynte arbeidet med å få til en bedre utredning ved arbeidsmedisinske avdelinger for våre medlemmer med mulig løsemiddeleksponering. Vi syntes å se likhet med løsemiddelskandalen ved Telemark sykehus, noe som Jan Bjørn har stor erfaring med, og vi så på han som den rette person til å hjelpe oss videre.

Jan Bjørn hadde mye konkret å tilføre medlemmene, spesielt gjelder dette utredningene og yrkeshistorikken. Yrkeshistorikken er det viktigste punktet ved utredningen og kan ikke overlates kun til legen som kanskje ikke har kjennskap til pasientens arbeidsfelt. Derfor understreket han viktigheten av å selv skrive ned sin yrkeshistorikk for å ta med til yrkesmedisiner. Det er viktig å ta med alt, fra skolestart til avslutning av arbeidslivet, hvilke firmaer du jobbet i og hvilke løsemidler/stoffer du arbeidet med, hvilke lokaler og ventilasjon, ved rengjøring av hender – ble det brukt det løsemidler som White spirit, lynol o.l.?

Han snakket også om hvor viktig det er at all dokumentasjon blir satt inn i mappe i kronologisk rekkefølge, dvs. etter dato. Dette vil lette arbeidet dersom du skal levere papirene inn til advokat. Legges litt ekstra arbeid ned, kan mappe nr. 2 inneholde kopier fra hvert utredningssted medlemmet har vært til undersøkelse.

Fra medlemmene ble stilt spørsmål om ”second opinion” og hvilken dokumentasjon som skal til for å få ”second opinion” på

et annet sykehus. Dette skal Jan Bjørn undersøke og informere oss om.

Bruk av personlighetstesting med MMPI-testen som har ført til at mange har fått psykiske diagnoser. MMPI-testen skal **ikke** brukes på løsemiddelskade/nakkeslengskade ifølge nevropsykolog Rita Bast-Pettersen ved Stami.

Jan Bjørn mente at nyere forskning viser at hjernen kan utvikle nye veier forbi en skade, slik at hjernetrim er viktig for å trene opp hukommelse. Han anbefalte på det sterkeste bruk av forskjellige PC-spill, Suduko, kryssord o.l. for å trene hjernen og hukommelsen. Her er Leif Morland et vandrende eksempel på at det nytter å trene både kropp og hjerne og aldri gi opp.
Det er der fremme mulighetene og fremtiden ligger og venter på deg.

Jan Bjørn Isaachsen brukte mye av sin tid til å snakke personlig med de av medlemmene som ønsket det, noe som medlemmene og styret satte stor pris på.

Det var uten tvil et vellykket medlemsmøte og vi har fått bare positive tilbakemeldinger fra alle som deltok.

Spesielt vil vi takke Jan Bjørn Isaachsen som takket ja til invitasjonen til vårt medlemsmøte/ årsmøte, og på denne måten har tilført oss ny giv for å arbeide videre med utredningsproblematikken ved arbeidsmedisinske avdelinger.

Årsmøtet 9. mars avsluttet med følgende oppfordring til hovedstyrer i A.L.F:

- A.L.F sentralt må ha større kontakt med lokallagene for å vite hva hvert enkelt lag strir med.
- Jan Bjørn Isaachsen som har meget god kompetanse på utredningsproblematikken bør besøke hvert lokallag og avdekke om de samme problemene med utredninger finnes i de andre lokalforeningene som her i Troms.

Styret i A.L.F Troms er av den formening at informasjonen fra lokallagene om hvor dårlig utredningene for våre medlemmer fungerer, vil kunne legge et større press på for å få gjennom forslaget fra A.L.F om at de arbeidsmedisinske spesialistavdelingene ved landets sykehus legges ned i sin nåværende form, og at det i stedet opprettes et nasjonalt kompetansesenter for utredning av yrkessykdommer.

Vi ønsker hovedstyret lykke til i sitt videre arbeid og takker for deres støtte til Jan Bjørn sin tur til Tromsø.

Nytt styre i A.L.F Troms

Leif Morland ble enstemmig valgt som leder.

Nestleder:	Hans Justin Olsen
Kasserer:	Thormod Hansen
Sekretær:	Ann-Sylvi Hansen
Styremedlem:	Trond Nilsen
Styremedlem:	Arnt Øijord
1. varamedlem:	Mitsue Hjerde

Hallo folkens!

Svein Rokkones, Leder av A.L.F Sør-Trøndelag.

Jeg fikk lyst til dele et uttrykk med dere som ble en del brukt til sjøs.
Det er noe som kalles ”Mushroom management”.
Feed them with bullshit and keep them in darkness.

Oversettelsen kan hver enkelt ta etter fri fantasi.

Det var vel en del av dette ute på de syv hav under skiftende flagg og mannskap. Jeg var på en båt en gang som hadde seilt med liberiaflagg og 3 norske offiserer om bord i mange år. Så fikk rederiene NIS-registeret og båten fikk norsk flagg samtidlig som de tre siste nordmennene ble byttet ut med filippinere. Jeg var skipper på båten og var selv på det norske konsulatet i Rotterdam og fortok omregistreringen. Mens jeg var der kom konsulen og gratulerte meg med at nu ble det nye tider med norsk flagg og mer nordmenn. Der og da tok vi oss en prat under fire øyne, konsulen og kapteinen. Han nektet å tro hva jeg fortale ham. At om en uke ville båten seile uten nordmenn om bord. Det var lettere for utlendinger å få norske papirer på norsk båt en liberianske papirer på liberiansk båt. Det visste ikke konsulen (utrederen).

Hvis en trekker en liten sammenligning mellom dette og det vi i A.L.F arbeider for, støtte til medlemmene under utredning og dette med å bli trodd i systemet, så må jeg gi full honnør til vår likemannsleder Jan Bjørn Isaachsen. Uten en skikkelig og grundig historikk, har du ingen sak. Jeg snakker ut fra egen erfaring.

Vi må hele tiden ha det for øye at det er teoretikere vi forklarer og legger fram vår yrkeshistorikk til. For at de skal forstå din situasjon, så må du gjøre en god jobb på forhånd. Her er det opp til hver enkelt å engasjere seg selv, vi skal gå veien sammen med deg men vi kan ikke gå den for deg.

Så en oppfordring til dere som kjenner dere igjen ta kontakt med A.L.F så begynner ting å skje.

Jeg har faktisk fått troen på at det er et liv etter yrkeslivet også.

God sommer!

Svein Rokkones, A.L.F Sør-Trøndelag

A.L.F Aust-Agder

Bak fra venstre: Helge Wiesener, Sven Sørensen, Helge Homdrom og Ole Stiansen.
Foran fra venstre: Arild Solvang, Solveig Wiesener og Jens Olav Solli. Foto: Vigdis Homdrom

Solveig Wiesener og Helge Homdrom er vara, men vi har dem med på styremøtene. Årsmøtene har jo blitt avholdt for en tid tilbake. Nå er det vår og vi i A.L.F Aust-Agder ønsker alle i A.L.F en varm og god sommer.

Vennlig hilsen Jens Olav Solli

Ved adresseforandring vennligst gi beskjed til medlemsservice NHF på tlf 24 10 24 00.

Årsmøte 2007 i Møre og Romsdal lag av A.L.F

Det ble avholdt årsmøte den 26. februar på Molde Fjordstuer.

Fra venstre bak: Leder Frode Steen Gunstensen, vara Ole Mittet, styremedlem Bjørn Viken, sekretær Sylvi Gunstensen, nestleder Turid Nancy Lyster og kasserer Svein Kleivenes.

Foran fra venstre: Solfrid Mittet i turkomiteen, styremedlem Else Tømmerbakk og vara Astrid Flo Heggem.

Buskerud lag av A.L.F

Den forunderlige reisen legger A.L.F Buskerud ut på 5. juni.
33 medlemmer har meldt seg på til denne reisen på Telemarkskanalen og meteorologiske lover godt vær denne dagen.
I september går turen atter til Oset Høyfjellshotell på Golsfjellet til vårt tradisjonsrike høstseminar. Her er innvitasjon sendt ut til alle lagets medlemmer.

Kafemøtene våre er stadig like populære og til deg som er hjemme i sommer, stikk innom kafeen på Gulskogen senter på onsdager.

På vegne av styret vil jeg få ønske alle lesere en god og myggfri sommer med stor skogbrannfare.

Hilsen Jan Arne Dammen

Fra venstre: Jan Sandholt, Sverre Heimsvik, Olav Olavsbråten, Inger-Lise Olavsbråten, Jan Arne Dammen, Nils Petter Berg og Jan Thomassen. Gunnar Lærum og Kurt S. Pedersen var ikke til stede.

Telemark lag av A.L.F

Vi avslutter første halvår med en 3-dagers tur med båt til København og hjem igjen gjennom Sverige. Medlemmene er invitert via brev til hver enkelt, da annonser i fylkesavisene lett blir oversett. Vi håper på finvær, men vi er ikke vant til å få akkurat det på sommerturen vår. Men de fleste har vært ute en uværsdag før, så det blir nok hyggelig i alle fall. Vi er som foregående år stort sett tilgjengelige i hele sommer om noen skulle ha bruk for oss. Leder har ingen planer om å reise bort.

Vi tilhører region "NHF Oslofjord Vest", og har nettopp fått beskjed om at det er ansatt ny regionkontorleder der. Arnt Einar Litsheim slutter, og som ny får vi Anna Lisbeth Bakke som er sosiolog og bor på Nøtterøy. Vi regner med å få hilse på henne om ikke altfor lenge.

Vi ønsker alle vi kjenner i A.L.F. over hele landet og også alle NHFs ansatte en riktig god sommer.

Styret i
Telemark lag av A.L.F
John S. Andrèn (leder)

En hilsen til A.L.F Oslo/Offshores møte i Sandefjord fra A.L.Fs Telemarkslag

Som leder av A.L.Fs (LFFL)s Telemarkslag gjennom de fleste av de 20 årene laget har eksistert, vil jeg gjerne få sende en hilsen til dere som er samlet i Sandefjord i dag. Vi takker for invitasjonen om å være tilstede. Det skulle vi gjerne vært, men kollisjoner med legetimer og annet har gjort at vi ikke kunne prioritere Sandefjord i dag. Jeg skal ikke trette dere med detaljer omkring dette. Men det er veldig hyggelig at oljearbeiderne ser nytten i å være med i A.L.F. og muligheten for å få sett på en del av de problemer som A.L.Fs tillitsvalgte har møtt tidligere og før dere møtte dem. Det er mange dumme norske ordtak som folk ikke tenker over. Et av de verste jeg hører er "Enhver er sin egen lykkes smed!" For det er ikke sant! Det er først når vi står sammen vi kan få utrettet noe, og det har organisasjonene til fulle bevist gjennom tidene.
Pr. i dag har vi 70 medlemmer i Telemark - (det ligger også noen og vaker der ute) fra Kragerø ved kysten til Gaustadtoppen og Rjukan øverst i fylket. Flest medlemmer kommer naturlig nok fra det industrialiserte Grenland. Det er store mørketall i tillegg til de 70 registrerte medlemmene. Men vi gjør så godt vi kan om vi kan hjelpe noen, og vi bringer ikke inn medlemskap i våre første samtaler om de ikke gjør det selv. Vi forstår de som ikke vil at noen skal vite at de har en hjerneskade. De slutter aldri å håpe på at en liten jobb skal dukke opp som de kan klare. Og vi forstår at det ikke gjør seg noe særlig bra på en CV om arbeidsmiljøskader fra tidligere må være med. Tvilsomt om de ville fått jobben. Hittil har vi heller ikke sett at noen av våre medlemmer har kommet i jobb igjen. Det er en lang og møysommelig prosess å komme fram til en diagnose, og det kan se ut som om bevisbyrden ligger på den som er skadet. Nå er det ting på gang i hovedstyret så vidt vi har forstått for å se på de store linjene i organisasjonen, og det arbeides også med organisasjonsformen NHF sentralt. Vi er eldre de fleste av oss som jobber som frivillige i lokallagene, og vi ser at en forgubbing trenger seg på, også hos oss. Det er få yngre medlemmer som er villige og egnet til å påta seg tillitsverv. Vi avventer imidlertid hva som kommer ut av det som det jobbes med i NHF og A.L.F. akkurat nå, og videre håper vi å møte dere som er i Sandefjord i dag ved neste korsvei.

Har noen lyst til å snakke med oss så er vi å treffe på telefon 35 52 12 83 eller på e-postadr. e-andren@online.no. Vi har ikke eget kontor lenger slik vi hadde det før NHF ble inndelt i regioner. Vårt hjem tjener som kontor og alt arbeid jeg selv og styremedlemmene gjør er ubetalt arbeid. Vi brenner for saken, og det er det som har vært drivkraften i arbeidet vårt gjennom alle år.
Ha et riktig godt møte, og jeg tror jeg har alle medlemmene med meg når jeg ønsker dere lykke til videre.

John Andrèn (leder i Telemarkslaget)

Yrkesskader og foreldelse

Av advokat Leon Larsen

Mange advokater vil ha opplevd at en klient kommer på hans kontor, tømmer en pose med dokumenter på pulten og ber ham overta saken.

Hvis advokaten er villig til å gå gjennom papirene og ikke ber klienten komme tilbake med disse ordnet i en mappe, vil han ofte finne at krav kan være foreldet. Den skadelidte – klienten – kan ha nølt alt for lenge med å gjøre noe med saken, noe som kan vise seg å være en fatal feil – han mister krav på erstatning.

Generelt gjelder i ulykkes- eller sykeforsikring at kravet må meldes til forsikringsselskapet innen ett år etter at den berettigete fikk kunnskap "om de forhold som begrunner kravet". Dette gjelder selv om den skadde ikke er klar over at hendelsen gir ham krav på dekning etter en forsikringsordning, kravet går likevel tapt hvis han ikke har meldt ulykken/hendelsen innen ett år.

Dette gjelder selv om skadelidte ikke en gang er klar over at han er dekket under en eller annen forsikringsordning, eksempelvis som medlem av en fagforening er man ganske ofte dekket under kollektiv ulykkesforsikring.

I tillegg til at selve forsikringstilfellet har funnet sted er det et vilkår at det er oppstått en varig medisinsk invaliditet.

Det kan ta tid før spørsmålet om varig invaliditet er avklart, slik at i alle tilfeller bør skadelidte eller arbeidsgiver melde selve forsikringstilfellet til forsikringsselskapet innen ettårsfristen. Man kan så komme tilbake med en ny melding når virkningene av skaden er nærmere avklaret.

Ved **yrkesskader** er det noe enklere. Her er det ingen såkalt meldefrist, men når det står klart for skadelidte at han har fått en varig skade må han, for å hindre **foreldelse,** melde kravet innen tre år regnet fra utløpet av det kalenderår da han fikk den nødvendige kunnskap om de forhold som begrunner kravet.

Skadelidte kan altså vente til han har den nødvendige dokumentasjon, vanligvis i form av en spesialisterklæring som bekrefter årsakssammenheng og varig skade. Innen tre år regnet fra utløpet av det kalenderår da han fikk slik kunnskap må han altså rette krav mot forsikringsselskapet.

Alle ansatte i en bedrift bør i egen interesse følge med og ha oversikt over hvilke forsikringsordninger han kommer inn under. Initiativet må i første omgang komme fra ham selv, han må melde fra til arbeidsgiver eller direkte til forsikringsselskapet.

Mange har nok tapt sine krav fordi de ikke følger godt nok med, eller ikke leser eller ikke forstår meldinger som de får.

En som blir utsatt for et skadetilfelle må selv – i alle fall i første omgang – vise initiativ og gjøre det nødvendige for å komme i gang med kravet mot forsikringsselskapet.

ADVOKATFIRMA
Wangensteen, Wigemyr & Co DA

Firmaet er blant de største advokatfirmaer på Sørlandet. Våre 12 erfarne advokater yter bistand innenfor de fleste rettsområder:

Alminnelig forretningsjus * Fast eiendoms rettsforhold
Odelsrett * Bygge- og reguleringssaker * Bobehandling
Erstatningsrett-personskade * Yrkesskader/-sykdommer
Forsikringsrett * Trygderett * Strafferett * Arbeidsrett
Skatte- og avgiftsrett * Familie, arv og skifte

Våre advokater:

* Helge Wigemyr
* Reidar Wangensteen
* Erik Eriksen
* Yngve Andersen
* Kai Knudsen
* Sverre Ellenes
* Johan F. Gjesdahl
* Ivar Sveen
* Bjørgulv Rygnestad
* Erik Ottemo
* Inger Johansen
* Ronny Chr. Håkonsen

Telefon 38 17 87 10 – Faks 38 02 04 58

Vestre Strandgt. 32, pb. 716, 4666 Kristiansand

ADVOKAT GRUPPEN
SAMARBEIDENDE ADVOKATER
TØNSBERG--SKIEN-ARENDAL-KRISTIANSAND- LISTA

Skumringstime

Skumringstimen som våre forfedre holdt i hevd etter endt arbeidsdag, tror jeg var den naturlige "ventilen" som hindret dem i å få det vi i dag kaller stress. Den slags stress som gir livsstils sykdommer. Det var et naturlig avbrekk i det daglige strevet med å få endene til å møtes - særlig på kjøkkenet. Det forekommer meg at det har noe til felles med sydligere breddegraders siesta. Jeg er sikker på at dersom vi fikk innført skumringstimen igjen, lovbestemt, så ville mange få det bedre med seg selv.

Jeg har vokst opp i en tid da ordet stress ikke fantes. Likevel fikk vi podet inn i oss at arbeidet var en velsignelse og at lediggang var roten til alt ondt. Det er iallfall mange som vil være enige i det siste – i dag. Jeg vokste opp på landet, på gård, der hvile var like naturlig som arbeid. Fordi kroppen var fysisk sliten hadde den krav på hvile.

Jeg er så heldig at jeg som barn fikk gleden av å omgås riktig gamle mennesker som må ha vært født nesten på midten av 1800-tallet. Jeg kommer aldri til å glemme den roen disse menneskene formidlet videre. Stille ettermiddager i skumringen kunne de sitte på sine pinnestoler med de trette fingrene foldet over maven, eller bare hvilende i fanget, åpent ventende, og med halvåpne øyne, halvt slumrende. Men aldri så langt borte at de ikke kunne svare et lite barn. Noen satt med "bundingen" (strikketøyet) på fanget, og jeg ser ennå for meg store hvite raggsokker eller votter som skulle brukes på sjøen eller i skogen, av naturhvit, hjemmespunnet ullgarn. Gamle trette øyne, men ikke livløse! En katts dovne bevegelser er med på å understreke den fullstendige roen ved den sprakende vedkomfyren. Harmoni. En klokke tikker jevnt og trutt et sted, og veldig ofte sto det brød i ovnen denne skumringstimen. Tiden skulle nyttes på en måte, men den gode brødduften som hang i lufta var med på å skape en lun forventning. Det er nesten som om dette har hendt i et annet liv, så forskjellig er dette jeg minnes sammenlignet med det livet vi lever i dag.

Det var som en meditasjonstime, men disse menneskene hadde ikke noe mantra, og de var absolutt ikke koblet helt ut. De var til stede med hele seg, og har gitt oss som husker skumringstimene, minner som aldri skal viskes ut. Det var så verdifulle stunder, der unge og eldre var samlet om noe så enkelt som ro. En ro som ga fred til sinnet. Selv om skumringstimen var uten lys og temmelig grå, så står den likevel for meg som "den gylne timen".

Tenk om skumringstimen kunne bli innført igjen! Som en gave til dagens stressede mennesker; la de få lov til ikke å gjøre noe i en hel time! La det bli en ettertankens stund, der unge og eldre kan få lov til å være sammen i stillhet. Er det noe vi mangler i dag så er det stillhet. Ikke taushet. Dette heseblesende livet vi lever, der både barna og foreldrene er organisert ut av hjemmene sine. Fordi en eller annen har bestem at vi skal være aktivisert og sysselsatt med noe hele tiden! Det er mange nå som har innsett at det makter de ikke. Og det er mange som ikke klarer å innse det, som heller møter veggen eller blir utbrent. Noen har faktisk nok med bare å være menneske. Å være menneske for andre, å ta seg av, bry seg om, vise omsorg eller bare "være".

Som han sa mannen midt i livet som jeg spurte om han trodde på at vi levde flere liv, om han trodde på reinkarnasjon? Han nølte litt med svaret, men så kom det: jeg for min del har da mer enn nok med dette livet. Det fikk meg til å tenke litt, at vi skal være tilstede i vårt eget liv.

Jeg ser ennå for meg de trette og arbeidslitte nevene til en gammel kone med halvlukkede øyne og et barn som spør: Hvorfor tenner vi ikke lys når vi sitter slik? – Fordi barnet mitt, fordi tankene våre ikke trenger lys. En ru hånd stryker over barnets silkemyke hår, og vi skal være stille hvis Gud vil oss noe.

Anne Grethe Fure

ARBEIDSMILJØSKADDES LANDSFORENING

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi ?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er en partipolitisk og religiøst uavhengig interesseorganisasjon for personer med sykdommer eller skader som har eller kan mistenkes å ha sammenheng med arbeidsmiljøforhold. Initiativet til foreningen ble tatt og styres av arbeidsmiljøskadde selv.

A.L.F skal fremstå som et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og informere om løsemiddel- og andre arbeidsmiljøskader relatert til omgang med helseskadelige stoffer, og å gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

A.L.F har likemannstilbud i alle lokallag. Likemannsarbeid går ut på at personer innen A.L.F, gjennom private samtaler, deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kjennskap til problematikken rundt skader eller sykdommer ervervet i forbindelse med utøvelse av sitt yrke. Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

A.L.F søker alltid å ha et tett samarbeid med de offentlige myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, arbeidsgivere og verneombud.

A.L.F er tilsluttet Norges Handikapforbund og vi kan tilby de samme medlemsfordeler som andre NHF-medlemmer får.

A.L.F er landsomfattende med lokallag/kontakter i alle fylker.

A.L.F utgir et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis 4 ganger per år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

A.L.F har et eget fagråd sammensatt av eksperter innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin, trygdekompetanse og sosialt arbeid.

A.L.F skal foruten det å ivareta interessene til de med ervervete sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet, også ivareta interessene til de pårørende.

A.L.F skal ivareta interessene til de som kan være utsatt for å bli påført sykdommer eller varige skader under utøvelse av sine yrker.

A.L.F skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet.

A.L.F skal drive informasjonsarbeid om skadevirkninger og konsekvenser, og hva en bør ta hensyn til for å unngå skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr.

A.L.F skal arbeide for å opprette rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge.

A.L.F skal markere foreningen i sammenhenger der risikoen for skader er stor.

Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter.

Vi vil, bl.a. gjennom samtaler med pårørende, øke kunnskapen og forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes problemer med å mestre hverdagen sosialt.

Vi vil gjennom vårt informasjonsarbeid og ved hjelp av våre erfaringer og kunnskaper øke motivasjonen hos yrkesutøvere og bedriftsledere til å arbeide aktivt for å bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig. Vi vil arrangere kurs og seminarer hvor helsepersonell, bedriftsledere, vernepersonell og yrkesutøvere kan delta.

Innmelding i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening
Tilsluttet Norges Handikapforbund

Medlemstype (velg én)
- ❑ Hovedmedlem - kr 300,-
- ❑ Husstandsmedlemskap - kr 150,- (forutsetter minimum ett hovedmedlem i husstanden)

Kategori:
- ❑ Arbeidsmiljøskadd
- ❑ Pårørende
- ❑ Interesse-/støttemedlem

Navn: _____

Adresse: _____

Postnummer: _____ Poststed: _____

E-post: _____

Telefon/mobil: _____

Fødselsdato og år: _____

❑ Ja takk, send meg informasjon fra NHF og samarbeidspartnere via SMS ❑ Ja, jeg ønsker også informasjon via e-post

Sted/dato: _____

Underskrift: _____

Når jeg melder meg inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) samtykker jeg i å motta informasjon fra organisasjonen. Innmeldingen innebærer samtidig at alle opplysninger blir behandlet sensitivt og etter datatilsynets retningslinjer Medlemskapet følger kalenderåret fra 1.1 til 31.12 samme år.

Adressaten betaler for sending i Norge

Distribueres av Posten Norge

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

A.L.F
Svarsending 0047
0090 Oslo

Hva er løsemidler?

Løsemidler er væsker som løser opp faste stoffer.
Løsemidlene vil under bruk gå over i damp eller gassform og trekkes ned i lungene via åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har evnen til å trenge gjennom huden og føres videre rundt i kroppen. På grunn av halveringstiden blir organiske løsemidler lagret i kroppens fettvev og kan forvolde skade i hjerne og nerveceller. På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade sentralnervesystemet. De kan også skade slimhinner og indre organer som lever og nyrer.

Hva er Isocyanater?

Isocyanater er ikke et løsemiddel, men et kjemisk stoff som finnes i en hel rekke produkter som benyttes bl.a. i bil, møbel og bygningsbransjen. De som arbeider i bilbransjen, f. eks. med oppretting, billakkering og bilglass, kommer i kontakt med isocyanater gjennom kjemikalier, lim og lakkprodukter. Dessuten vet man at isocyanater frigjøres ved oppvarming. Dette er spesielt aktuelt ved sveising og annet mekanisk arbeid som utvikler varme og som foretas på lakkerte og andre behandlete flater. Det har lenge vært kjent at kontakt med isocyanater kan medføre akutte og kroniske helseskader, som for eksempel lunge- og hudsykdommer. Nyere forskning har vist at dette problemet sannsynligvis er mye mer omfattende enn man tidligere har trodd.

Hva er MCS? (Multi kjemisk overfølsomhet)

Mange yrkesaktive, som har fått ødelagt helsa på grunn av skadelig kjemisk påvirkning, har i tillegg utviklet MCS. Tilstanden kjennetegnes ved at de som rammes reagerer med sykdomssymptomer på kjemiske stoffer, selv i meget lave konsentrasjoner. Tilstanden opptrer relativt ofte sammen med andre helseskader, som for eksempel løsemiddelskader, astma og skader på slimhinner.

De som blir syke får symptomer fra flere organsystemer, oftest fra sentralnervesystemet og luftveiene. En del personer får i tillegg psykiske problemer, som kan skyldes virkninger av det kjemiske stoffet i seg selv, eller belastninger som følge av sykdommen.

Pårørende

Når en person blir utsatt for en skade relatert til bruk av helseskadelige stoffer, får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger for alle, i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende, sammen med den skadde, blir informert om hva en løsemiddelskade eller annen kjemisk helseskade innebærer, hvorfor den skadde har endret personlighet og hvordan en best skal takle en vanskelig familiær situasjon.
Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har som et av de viktigste formålene å tilrettelegge for en større forståelse og kunnskap omkring denne problematikken.
Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer med det er det vanlig at den skadde isolerer seg, og ofte er det ektefellen som må representere familien utad.
Med andre ord får den skadde ofte stadig færre kontakter med andre, og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

Løsemiddel- og andre kjemiske helseskader kan i mange tilfeller ikke helbredes, men man kan lære seg å leve med dem.

MEDLEMSFORDELER

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund. Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F og NHF. Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettighetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotellopphold, feriereiser og bilutleie.

Bli medlem nå!

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

NHFs feriehytte m/anneks kan leies til svært gunstige priser.

Medlemskontigent per 1.1.2008
Kr 300,- for hovedmedlemmer/interessemedlemmer
Kr 150,- for husstandsmedlemmer

ISSN 0802-6092
Returadresse:
Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO

B

NORGE P.P.

DISTRIBUERT AV POSTEN NORGE

A.L.Fs lokallag og kontaktpersoner

Akershus lag av A.L.F
Leder Tom Vernang
Steinsleppen 9, 1405 Langhus
Telefon 64 87 37 46
E-post: t-egil-v@online.no
Lagets adresse:
Holteveien 5, 1400 Ski
Lagets telefon 90 21 43 51

Aust-Agder lag av A.L.F
Leder Jens Olav Solli
Gml. Sandvigsvei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon: 37 01 11 25
Mobil: 90 60 12 33
E-post: jensolli@start.no
Lagets adresse:
Myratunet Bo & omsorgssenter
4849 Arendal

Buskerud lag av A.L.F
Leder Jan Arne Dammen
Revefaret 47, 3033 Drammen
Telefon: 32 88 55 07
Mobil: 90 59 31 53
E-post: arnedam@online.no

Finnmark lag av A.L.F
Kontakt: Bjørn-Erik Reiersen
Marienlund 21 B, 9511 Alta
Mobil: 91 55 76 00
E-post: reiersen@hoved.net

Hedmark
Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Hordaland lag av A.L.F
Leder Fred Gunnar Eide
Hylkjebakken 12, 5109 Hylkje
Telefon: 55 24 88 24
Mobil: 99 35 88 86
E-post: fgu-eide@online.no

Møre og Romsdal lag av A.L.F
Leder Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon: 71 26 50 82
Mobil: 99 74 66 72
E-post: frode@alfnorge.no

Nordland lag av A.L.F
Kontakt: Haldor Solhaug
Burmaveien 21, 8640 Hemnesberget
Telefon: 75 19 31 39
Mobil: 91 68 40 59

Kontakt: Karl Grønningsæter
Tjønnvegen 3, 8610 Mo i Rana
Telefon: 75 13 10 94
Mobil: 90 94 21 06

Nord-Trøndelag lag av A.L.F
Leder Svein Bedin
Heggli, 7600 Levanger
Telefon 74 09 58 28
Mobil 95 15 64 81
E-post: sve-bedi@online.no

Oppland lag av A.L.F
Leder Jan Bakken
Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer
Telefon: 61 25 48 75
Mobil: 92 03 41 53
E-post: ja-torb@online.no

Oslo lag av A.L.F
Leder Geir Werner
Norderhovgt. 34 B, 0654 Oslo
Mobil: 92 82 06 75
E-post: alfoslo@nhf.no

Oslo lag avd. Offshore
Leder Sigmund Aven
Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 10 25 35
Mobil leder: 41 02 72 27
Mobil nestleder: 91 13 19 69
E-post: alfoffshore@nhf.no
sigmundaven@gmail.com
jan.bik@c2i.net

Rogaland lag av A.L.F
NHF Sørvest
Kokstadveien 46 B, 5257 Kokstad
Telefon: 55 11 99 50
E-post: nhf.soervest@nhf.no

Sogn og Fjordane
Kontakt: Kjell Horn
6770 Nordfjordeid
Telefon: 57 86 00 24
Mobil: 48 10 00 34
E-post: helseskader@nhf.no

Sør-Trøndelag lag av A.L.F
Leder Svein Rokkones
Mariannestien 2, 7105 Stadsbygd
Telefon: 73 85 22 55
Mobil: 90 25 34 40
E-post: marokko@online.no

Telemark lag av A.L.F
Leder John Sigurd Andrèn
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien
Telefon: 35 52 12 83
E-post: e-andren@online.no

Troms lag av A.L.F
Leder Leif G. Morland
Venusveien 40, 9024 Tomasjord
Telefon: 77 63 95 96
Mobil: 90 74 95 99
E-post: leifgm@online.no

Vest-Agder lag av A.L.F
Leder Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon: 38 26 11 65
Mobil: 91 30 88 73
E-post: kr-hil@frisurf.no

Vestfold lag av A.L.F
NHF Oslofjord Vest
Tollbugt. 115, 3041 Drammen
Telefon: 32 88 29 29
Telefaks: 32 88 29 20
E-post: nhf.oslofjordvest@nhf.no

Østfold lag av A.L.F
NHF Øst
Holteveien 5, 1400 Ski
Telefon: 64 87 88 44
Telefaks: 64 87 88 49
E-post: nhf.oest@nhf.no

A.L.F Internasjonal, Spania
Rune Bergmann
Apartado 122
03581 Alfaz Playa
Alicante
Spania
Telefon: 0034 - 965878742
E-post: runebergmann@yahoo.com